

MONITORUL OFICIAL

AL

ROMÂNIEI

Anul 187 (XXXI) — Nr. 132

PARTEA I
LEGI, DECRETE, HOTĂRĂRI ȘI ALTE ACTE

Marți, 19 februarie 2019

SUMAR

<u>Nr.</u>		<u>Pagina</u>
DECIZII ALE PRIM-MINISTRULUI		
33.	— Decizie privind eliberarea, la cerere, a domnului Bogdan Petru Alexa din funcția de președinte al Autorității Naționale de Reglementare pentru Serviciile Comunitare de Utilități Publice	2
34.	— Decizie privind numirea domnului Mihai-Valentin Bobescu în funcția de subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne	2
ACTE ALE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE		
	Decizia nr. 4 din 14 ianuarie 2019 (Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept)	3–16
★		
	Rectificări	16

DECIZII ALE PRIM-MINISTRULUI
GUVERNUL ROMÂNIEI
PRIM-MINISTRUL

DECIZIE
privind eliberarea, la cerere, a domnului Bogdan Petru Alexa
din funcția de președinte al Autorității Naționale de
Reglementare pentru Serviciile Comunitare de Utilități Publice

Având în vedere demisia domnului Bogdan Petru Alexa, înregistrată la Cabinetul prim-ministrului cu nr. 5/2005 din 15 februarie 2019,

în temeiul art. 19 din Legea nr. 90/2001 privind organizarea și funcționarea Guvernului României și a ministerelor, cu modificările și completările ulterioare, și al art. 16 alin. (1) și alin. (3) lit. b) din Legea serviciilor comunitare de utilități publice nr. 51/2006, republicată, cu modificările și completările ulterioare,

prim-ministrul emite prezenta decizie.

Articol unic. — La data intrării în vigoare a prezentei decizii, domnul Bogdan Petru Alexa se eliberează, la cerere, din funcția de președinte al Autorității Naționale de Reglementare pentru Serviciile Comunitare de Utilități Publice.

PRIM-MINISTRU
VASILICA-VIORICA DĂNCILĂ

Contrasemnează:
Secretarul general al Guvernului,
Toni Greblă

București, 19 februarie 2019.

Nr. 33.

GUVERNUL ROMÂNIEI
PRIM-MINISTRUL

DECIZIE
privind numirea domnului Mihai-Valentin Bobescu în funcția
de subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne

Având în vedere Adresa Ministerului Afacerilor Interne nr. 9.988 din 15 februarie 2019, înregistrată la Cabinetul prim-ministrului cu nr. 5/1.007 din 15 februarie 2019,

în temeiul art. 15 lit. d) și al art. 19 din Legea nr. 90/2001 privind organizarea și funcționarea Guvernului României și a ministerelor, cu modificările și completările ulterioare,

prim-ministrul emite prezenta decizie.

Articol unic. — Începând cu data intrării în vigoare a prezentei decizii, domnul Mihai-Valentin Bobescu se numește în funcția de subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne.

PRIM-MINISTRU
VASILICA-VIORICA DĂNCILĂ

Contrasemnează:
Secretarul general al Guvernului,
Toni Greblă

București, 19 februarie 2019.

Nr. 34.

ACTE ALE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE DREPT

DECIZIA Nr. 4

din 14 ianuarie 2019

Dosar nr. 2.764/1/2018

Iulia Cristina Tarcea	— președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție — președintele completului
Laura-Mihaela Ivanovici	— președintele Secției I civile
Eugenia Voicheci	— președintele Secției a II-a civile
Simona Gina Pietreanu	— judecător la Secția I civilă
Carmen Georgeta Negriță	— judecător la Secția I civilă
Alina Iuliana Țuca	— judecător la Secția I civilă
Sorinela Alina Macavei	— judecător la Secția I civilă
Beatrice Ioana Nestor	— judecător la Secția I civilă
Mirela Polițeanu	— judecător la Secția a II-a civilă
Valentina Vrabie	— judecător la Secția a II-a civilă
George Bogdan Florescu	— judecător la Secția a II-a civilă
Mărioara Isailă	— judecător la Secția a II-a civilă
Cosmin Horia Mihăianu	— judecător la Secția a II-a civilă

Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept competent să judece sesizările ce formează obiectul Dosarului nr. 2.764/1/2018 este legal constituit conform dispozițiilor art. 520 alin. (8) din Codul de procedură civilă și ale art. 27⁵ alin. (1) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Ședința este prezidată de doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție.

La ședința de judecată participă doamna Ileana Peligrad, magistrat-asistent, desemnată în conformitate cu dispozițiile art. 27⁶ din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Înalta Curte de Casație și Justiție — Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a luat în examinare sesizarea formulată de Tribunalul Arad — Secția I civilă, în Dosarul nr. 13.325/55/2016, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „Cum se determină rezerva succesorală, cotitatea disponibilă specială și cota succesorală a soțului supraviețuitor instituit legatar universal, în condițiile în care vine la moștenire în concurs cu alți descendenți ai defunctului decât cei comuni, prin raportare la prevederile art. 972, art. 1.055, art. 1.074, art. 1.086, art. 1.087, art. 1.088, art. 1.089 și art. 1.090 din noul Cod civil.”

După prezentarea referatului cauzei de către magistratul-asistent, constatând că nu sunt chestiuni prealabile de discutat

sau excepții de invocat, președintele completului, doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, a declarat dezbaterile închise, iar completul de judecată a rămas în pronunțare asupra sesizării privind pronunțarea unei hotărâri prealabile.

ÎNALTA CURTE,

deliberând asupra chestiunii de drept cu care a fost sesizată, a constatat următoarele:

I. Titularul și obiectul sesizării

1. Tribunalul Arad — Secția I civilă a dispus, prin Încheierea de la 2 octombrie 2018, pronunțată în Dosarul nr. 13.325/55/2016, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în baza art. 519 din Codul de procedură civilă, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la chestiunea de drept anterior menționată.

II. Temeiul juridic al sesizării

2. Articolul 519 din Codul de procedură civilă stipulează următoarele:

„Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată”.

III. Normele de drept intern care formează obiectul sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție cu privire la pronunțarea unei hotărâri prealabile**3. Codul civil**

Art. 972. — (1) Cota soțului supraviețuitor este de:

a) un sfert din moștenire, dacă vine în concurs cu ascendenții defunctului;

b) o treime din moștenire, dacă vine în concurs atât cu ascendenți privilegiați, cât și cu colaterali privilegiați ai defunctului;

c) o jumătate din moștenire, dacă vine în concurs fie numai cu ascendenți privilegiați, fie numai cu colaterali privilegiați ai defunctului;

d) trei sferturi din moștenire, dacă vine în concurs fie cu ascendenți ordinari, fie cu colaterali ordinari ai defunctului.

(2) Cota soțului supraviețuitor în concurs cu moștenitori legali aparținând unor clase diferite se stabilește ca și când acesta ar fi venit în concurs numai cu cea mai apropiată dintre ele.

(3) Dacă, în urma căsătoriei putative, două sau mai multe persoane au situația unui soț supraviețuitor, cota stabilită potrivit alin. (1) și (2) se împarte în mod egal între acestea.[...]

Art. 1.055. — Legatul universal este dispoziția testamentară care conferă uneia sau mai multor persoane vocație la întreaga moștenire.[...]

Art. 1.074. — (1) Dezmoștenirea este dispoziția testamentară prin care testatorul îi înlătură de la moștenire, în tot sau în parte, pe unul sau mai mulți dintre moștenitorii săi legali.

(2) Dezmoștenirea este directă atunci când testatorul dispune prin testament înlăturarea de la moștenire a unuia sau mai multor moștenitori legali și indirectă atunci când testatorul instituie unul sau mai mulți legatari.[...]

Art. 1.086. — Rezerva succesorală este partea din bunurile moștenirii la care moștenitorii rezervatari au dreptul în virtutea legii, chiar împotriva voinței defunctului, manifestată prin liberalități ori dezmoșteniri.

Art. 1.087. — Sunt moștenitori rezervatari soțul supraviețuitor, descendenții și ascendenții privilegiați ai defunctului.

Art. 1.088. — Rezerva succesorală a fiecărui moștenitor rezervatar este de jumătate din cota succesorală care, în absența liberalităților sau dezmoștenirilor, i s-ar fi cuvenit ca moștenitor legal.

Art. 1.089. — Cotitatea disponibilă este partea din bunurile moștenirii care nu este rezervată prin lege și de care defunctul putea dispune în mod neîngrădit prin liberalități.

Art. 1.090. — (1) Liberalitățile neraportabile făcute soțului supraviețuitor, care vine la moștenire în concurs cu alți descendenți decât cei comuni lor, nu pot depăși un sfert din moștenire și nici partea descendentului care a primit cel mai puțin.

(2) Dacă defunctul nu a dispus prin liberalități de diferența dintre cotitatea disponibilă stabilită potrivit art. 1.089 și cotitatea disponibilă specială, atunci aceasta diferență revine descendenților.

(3) Dispozițiile alin. (1) și (2) se aplică în mod corespunzător atunci când descendentul menționat la alin. (1) a fost dezmoștenit direct, iar de această dezmoștenire ar beneficia soțul supraviețuitor.

IV. Expunerea succintă a procesului în cadrul căruia s-a invocat chestiunea de drept menționată

4. Prin Sentința civilă nr. 477 din 1 februarie 2018, pronunțată în Dosarul nr. 13.325/55/2016, Judecătoria Arad a admis în parte acțiunea civilă formulată de reclamantul A în contradictoriu cu pârâta B, a admis în parte cererea reconvențională formulată de B și a constatat următoarele:

— A, în calitate de fiu, este moștenitorul legal rezervatar al defunctului C, decedat în data de 28 iunie 2015 în Arad, iar B, în calitate de soție supraviețuitoare, este moștenitoarea legală a defunctului și, în baza testamentului autentificat cu nr. 201 din 17 mai 2011 de B.N.P. D, moștenitoarea testamentară, respectiv legatară universală a acestuia;

— defunctul și B au dobândit în timpul căsătoriei, cu o cotă de contribuție de 75% defunctul și 25% B, bunurile mobile enumerate în inventarul moștenirii, având valoarea totală de 16.483 lei;

— din creditele contractate de defunct în timpul căsătoriei prin contractele de credit încheiate cu Societatea Comercială Alpha Bank — S.A., o cotă de 75,38% reprezintă datoria proprie a defunctului, iar diferența de 24,62% datorie comună;

— sumele aferente cardului de credit emis în baza Contractului nr. 19 din 7 aprilie 2014 încheiat de defunct cu Societatea Comercială Alpha Bank — S.A. sunt datorii comune ale soților;

— datoriile bugetare reprezentate de impozit pe venituri din activități independente, diferență de impozit de regularizat și contribuții de asigurări sociale, în sumă de 2.923 lei la data decesului defunctului, sunt datorii proprii ale defunctului;

— un drept de creanță asupra moștenirii reprezentând 25% din valoarea unor îmbunătățiri aduse imobilului din Arad, str. O. Goga nr. 61 județul Arad, respectiv 9.825 euro (echivalent a 44.700 lei) în favoarea lui B, ca urmare a lichidării regimului matrimonial dintre defunct și pârâta reclamantă reconvențională în cote de 75% pentru defunct și 25% pentru B;

— a stabilit componența masei succesoriale rămase după defunct, respectiv activul și pasivul moștenirii;

— B are obligația de raport a donației făcute în favoarea sa prin actul de constituire a dreptului de uzufruct viager autentificat cu nr. 291 din 25 martie 2015 de B.N.P. D, raport ce va fi efectuat în natură;

— a dispus reducțiunea liberalității excesive cuprinsă în testamentul autentificat cu nr. 201 din 17 mai 2011 de B.N.P. D, părțile moștenind în cote de 5/8 — A și 3/8 — B din masa succesorală;

— a dispus disjungerea capetelor de cerere având ca obiect ieșirea din indiviziune asupra celor două imobile, acestea urmând a forma un dosar separat care va fi suspendat până la soluționarea definitivă a prezentului dosar;

— a dispus sistarea stării de indiviziune cu privire la bunurile mobile din masa succesorală;

— a dispus atribuirea acestora în natură către B și a obligat-o pe aceasta să achite lui A cu titlu de sultă suma de 16.457,65 lei;

— a obligat pe A la plata către B a sumei totale de 48.258,10 lei, reprezentând cota ce-i revine lui A formată din contravaloarea creditelor, contravaloarea cheltuielilor de înmormântare și contravaloarea îmbunătățirilor aduse la imobilul din Arad, str. O. Goga nr. 61, județul Arad, a obligat pe B să permită lui A accesul în imobilul din Arad, str. O. Goga nr. 61, județul Arad, pentru valorificarea atributelor legale ce decurg din calitatea de moștenitor legal, rezervatar, sezinar a lui A, pe durata suspendării cererii privind sistarea indiviziunii, până la valorificarea efectivă;

— a dispus ca O.C.P.I. Arad să efectueze cuvenitele mențiuni pentru intabularea dreptului de proprietate al părților în cotele de 5/8 A și 3/8 B asupra întregului imobil situat în Arad, str. O. Goga nr. 61, județul Arad, înscris în C.F. nr. 328596 Arad, după rămânerea definitivă a hotărârii;

— a compensat în totalitate cheltuielile de judecată.

5. Împotriva acestei sentințe a declarat apel reclamantul A, solicitând admiterea apelului, schimbarea în parte a hotărârii atacate, în ceea ce privește cotele în care s-a dispus lichidarea regimului matrimonial dintre defunct și pârâta intimată, reținute de instanță ca fiind de 75% pentru defunct și 25% pentru pârâta și, pe cale de consecință, printr-o corectă aplicare a dispozițiilor legale incidente și a probatoriului administrat, să se constate că aceste cote sunt de 80% pentru defunct și 20% pentru pârâta intimată, menținând toate celelalte măsuri dispuse de instanță prin dispozitivul hotărârii, prin care s-a dat o dezlegare acțiunii și, parțial, reconvenționalei.

6. Contra aceleiași sentințe a declarat apel și pârâta apelantă B, solicitând admiterea apelului și schimbarea în parte a hotărârii atacate, atât în ceea ce privește stabilirea cotelor succesoriale, a cotei de contribuție a soților la dobândirea bunurilor comune, a dreptului de uzufruct și raportul donațiilor, cât și în ceea ce privește problematica pasivului.

V. Motivele reținute de titularul sesizării care susțin admisibilitatea procedurii

7. După cum rezultă din cuprinsul art. 519 din Codul de procedură civilă, legiuitorul a instituit o serie de condiții de admisibilitate pentru declanșarea acestei proceduri, condiții care se impun a fi întrunite în mod cumulativ, respectiv: existența unei cauze aflate în curs de judecată; cauza să fie soluționată în ultimă instanță; cauza care face obiectul judecării să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului investit să soluționeze cauza; ivirea unei chestiuni de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată; chestiunea de drept identificată să prezinte caracter de noutate și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat și nici să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

8. Astfel, tribunalul este investit cu soluționarea apelului împotriva Sentinței civile nr. 477 din 8 martie 2018, prin care s-a dezbătut succesiunea defunctului C și s-a dispus partajarea masei succesoriale, tribunalul urmând a se pronunța în ultimă instanță conform art. 95 pct. 2 raportat la art. 94 pct. 1 lit. j) și art. 995 din Codul de procedură civilă.

9. De modul de interpretare a dispozițiilor art. 1.090 din Codul civil depinde, în mod evident, soluționarea fondului cauzei, întrucât se contestă cotele succesoriale stabilite de prima instanță în urma interpretării respectivelor prevederi legale.

10. Condiția noutății chestiunii de drept supuse interpretării este îndeplinită — în lumina jurisprudenței Înaltei Curți de Casație și Justiție — Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept — atunci când aceasta își are izvorul în reglementări recent intrate în vigoare și instanțele nu i-au dat încă o anumită interpretare și aplicare la nivel jurisprudențial ori atunci când se impun anumite clarificări, într-un context legislativ nou sau modificat față de unul anterior, de natură să impună reevaluarea sau reinterpretarea normei de drept analizate.

S-a apreciat că este întrunită și condiția noutății chestiunii de drept ce face obiectul sesizării. Sub acest aspect, instanța de trimitere a precizat că este de observat că prevederile legale a căror interpretare se solicită se referă la art. 1.090 din actualul Cod civil, aflat în vigoare începând cu data de 1 octombrie 2011. Este adevărat că dispoziții similare alin. (1) al acestui articol se regăseau în cuprinsul art. 939 din Codul civil de la 1864, însă reglementarea actuală aduce precizări suplimentare. Pe de altă parte, nici sub vechea reglementare nu există unitate de opinii cu privire la stabilirea modului de calcul al cotei succesoriale a soțului supraviețuitor ce vine în concurs cu descendenții defunctului dintr-o căsătorie anterioară, în condițiile în care soțul supraviețuitor a fost instituit și legatar universal. În acest sens, în literatura de specialitate aferentă vechii reglementări, cu trimitere la practica judiciară, inclusiv a instanței supreme, au fost exprimate cel puțin cinci opinii cu privire la modul de calcul al cotei disponibile speciale și al cotei succesoriale ce revine soțului supraviețuitor (în acest sens a se vedea Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 320—329; D. Chirică, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Lumina Lex, București, 1996, p. 164—175).

Chiar dacă actualul Cod civil aduce, în cuprinsul art. 1.086—1.090, precizări suplimentare, textele legale nu sunt la adăpost de interpretări, practica judiciară depusă de apelanta-pârâtă (Sentința civilă nr. 5.303 din 25.05.2019, pronunțată de Judecătoria Brașov, Sentința civilă nr. 527 din 5.07.2016, pronunțată de Judecătoria Huși, Sentința civilă nr. 544 din 11.03.2008, pronunțată de Judecătoria Mangalia, Decizia civilă nr. 134/R din 2.12.2015, pronunțată de Tribunalul Harghita), precum și cea notarială (Certificatul de moștenitor și legatar nr. 53 din 19 decembrie 2017 emis în Dosarul succesoral nr. 64/2017 al B.N.I. E), dovedind existența unor viziuni diferite asupra modului de calcul al cotei disponibile speciale și al cotei succesoriale a soțului supraviețuitor, supraviețuind astfel controversele apărute sub vechea reglementare.

În acest context se impune a fi clarificat dacă rezerva soțului supraviețuitor se impută asupra întregii mase succesoriale sau doar asupra a ceea ce rămâne după deducerea din masa succesorală a rezervei descendenților ori dacă ambele rezerve se raportează la întreaga masa succesorală. De asemenea ar fi de lămurit dacă, din interpretarea coroborată a dispozițiilor art. 1.090 alin. (1) și (2) din Codul civil, soțul supraviețuitor poate beneficia total sau parțial de diferența dintre cota disponibilă ordinară și cota disponibilă specială, având în vedere că textul alin. (2) se referă la situația în care defunctul nu a dispus prin liberalități ori ipoteza analizată presupune existența unei liberalități în favoarea soțului supraviețuitor (testament prin care acesta este instituit legatar universal).

11. Față de cele expuse mai sus, în temeiul art. 519 și 520 din Codul de procedură civilă, s-a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea dezlegării următoarei chestiuni de drept:

„Cum se determină rezerva succesorală, cotitatea disponibilă specială și cota succesorală a soțului supraviețuitor instituit legatar universal, în condițiile în care vine la moștenire în concurs cu alți descendenți ai defunctului decât cei comuni.”

VI. Punctele de vedere ale părților cu privire la dezlegarea chestiunii de drept

12. Pârâta, prin reprezentant, a formulat o cerere de sesizare a Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, respectiv chestiunea cotei succesoriale a soțului supraviețuitor în concurs cu un descendent din altă căsătorie ori relație a defunctului, chestiune la care se adaugă nuanța că același soț supraviețuitor a fost instituit legatar universal de către defunct, soțul supraviețuitor urmând a culege moștenirea atât în temeiul legii, cât și în temeiul testamentului).

În motivare s-a arătat că menționata chestiune de drept este una principală, generală, obiectivă, deoarece, indiferent de numele părților, de poziția lor socială, de individualitatea lor, de subiectivismul lor etc., aceste cote se vor aplica invariabil, imutabil, oricărei familii aflate în situația anterior descrisă, în esență, răspunsul la această chestiune implicând o amplă operațiune de interpretare și coroborare cel puțin a dispozițiilor art. 972, art. 1.055, art. 1.074, art. 1.086, art. 1.087, art. 1.088, art. 1.089 și art. 1.090 din Codul civil.

S-a subliniat că, pentru a dezlega chestiunea de drept în discuție, implicit Înalta Curte de Casație și Justiție trebuie să răspundă (prealabil) unor întrebări mai mici, din a căror răspunsuri coroborate se va extrage apoi concluzia finală, astfel:

— dacă, în cadrul unei moșteniri legale, stabilirea cotei succesoriale a soțului supraviețuitor, în concurs cu descendentul defunctului, este influențată cu ceva de situația în care descendentul este rezultat din respectiva căsătorie ori dintr-o altă căsătorie sau relație cu defunctul;

— în cazul în care s-ar identifica o atare diferențiere între copilul din căsătorie și cel dintr-o altă căsătorie sau relație a defunctului, dacă nu ar reprezenta aceasta o discriminare, discriminare interzisă în mod general prin art. 1 din Protocolul nr. 12 (Roma, 4 noiembrie 2000) la Convenție;

— în cadrul unei moșteniri legale, care este în concret cota succesorală a soțului supraviețuitor în concurs cu descendentul defunctului rezultat din respectiva căsătorie și care este această cotă în concurs cu descendentul dintr-o altă căsătorie sau relație a defunctului;

— dacă soțul supraviețuitor, instituit și legatar universal, în concurs cu descendentul defunctului (din respectiva relație de căsătorie sau rezultat dintr-o căsătorie sau relație anterioară) poate avea mai puține drepturi succesoriale urmare a coexistenței moștenirii legale cu cea testamentară, decât în situația în care ar veni la moștenire doar pe cale legală, practic, dacă instituirea soțului supraviețuitor ca legatar universal îl prejudiciază pe acesta, în sensul de a-i diminua cota succesorală;

— în cadrul coexistenței moștenirii legale cu cea testamentară, care este în concret cota succesorală a soțului supraviețuitor instituit și legatar universal în concurs cu descendentul defunctului rezultat din respectiva căsătorie și care este această cotă în concurs cu descendentul dintr-o altă căsătorie sau relație a defunctului.

În considerarea stabilirii îndeplinirii condițiilor pretinse de art. 519 din Codul de procedură civilă s-a arătat că Tribunalul Arad este investit cu soluționarea prezentei cauze în ultimă instanță, hotărârea ce urmează a fi pronunțată fiind definitivă,

iar chestiunile de drept evocate reprezintă unele de a căror lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei pendinte, constituind cheia de boltă a prezentului litigiu, chintesența problematicilor juridice dezbătute, de soluția care se va acorda atârând respingerea sau admiterea primului și celui mai important punct al apelului său.

Totodată, a învederat că cele invocate sunt chestiuni de drept noi, în sensul că sunt unele veritabile, concretizându-se în următoarele probleme: modalități diferite de interpretare a unui text de lege, textul este incomplet, vag, evanescent, nu acoperă toate situațiile *de facto*, conține anumite sintagme de maximă generalitate și lapidaritate, există sincope în corelarea cu celelalte dispoziții legale în vigoare, iar dacă instanța de față înțelege prin chestiuni de drept noi un aspect pur temporal, adică al noutății legislației, a apreciat că se încadrează și în această ipoteză odată ce chestiunile de drept invocate fac parte integrantă din noul Cod civil, intrat în vigoare la data de 1 octombrie 2011.

Prin urmare, cele aduse în discuție reprezintă chestiuni de drept totalmente neunitar și contradictoriu soluționate (în timp) de către instanțele judecătorești, existând mari divergențe inclusiv la nivelul doctrinei de specialitate, cât și la nivelul practicii notariale și conturându-se, în esență, trei mari teze.

O primă teorie, care pare să aibă cea mai mare greutate, susținută de Tribunalul Suprem și de către unul dintre cei mai renumiți doctrinari în materia succesiunilor, vizează o cotă de 1/2 soțului supraviețuitor, respectiv 1/2 pentru descendent, susținându-se, în esență, că descendentului defunctului îi revine 1/2 din moștenire în calitate de moștenitor rezervatar, iar soțul supraviețuitor va primi tot 1/2 din moștenire, din care 1/4 va reprezenta cota disponibilă specială a soțului supraviețuitor, iar restul de 1/4 va reprezenta cota legală la care soțul supraviețuitor are dreptul în calitate de moștenitor legal.

O altă teorie vizează o cotă de 5/8 pentru soțul supraviețuitor, respectiv 3/8 pentru descendent, soluție pe care înțelege să o îmbrățișeze pârâta-apelantă, fiind susținută și de practica notarială.

O ultimă teorie vizează cota de 3/8 pentru soțul supraviețuitor, respectiv 5/8 pentru descendent, soluție susținută de către partea adversă, respectiv apelantul-reclamant, dar și prin sentința Judecătoriei Arad, aici apelată.

13. Reclamantul A, prin reprezentant, a solicitat respingerea ca inadmisibilă a cererii formulate în temeiul dispozițiilor art. 519 din Codul de procedură civilă, având în vedere că ipoteza expusă de pârâtă este exclusă în aplicarea dispozițiilor legale pe care se întemeiază, și mai mult, constituie o încălcare flagrantă a dispozițiilor art. 12 din Codul de procedură civilă privind exercitarea cu bună-credință a drepturilor procesuale, cererea fiind promovată tocmai pentru a temporiza soluționarea pe fond a litigiului și pentru a-l împiedica să își exercite propriile drepturi succesoriale, precum și încălcarea dispozițiilor art. 14 din Codul civil privind buna-credință și art. 15 din Codul civil privind abuzul de drept.

S-a arătat că propria opinie a părții, care nu recunoaște, în pofida unor dispoziții legale exprese, clare și neechivoce, existența unei instituții specifice aplicabile raporturilor juridice stabilite între părțile litigiului — cotitatea disponibilă specială, nu este susținută de una sau mai multe soluții de practică judiciară care să releve soluția propusă de parte, în contradicție cu textul legal, pe noua legislație.

Totodată, a învederat că pârâta nu enunță doar o chestiune de drept cu privire la care cere lămurirea modului de interpretare, care, în realitate, nu este controversat, ci supune atenției interpretarea nu numai a dispozițiilor art. 1.090 din Codul civil privind cotitatea disponibilă specială, dar și a câtorva texte din materia succesiunilor care nu sunt controversate, solicitând Înaltei Curți de Casație și Justiție să lămurească noțiunea de

soție supraviețuitoare ca moștenitor legal, ce cumulează și calitatea de legatar, la care se referă explicit textul de lege discutat și cota ce i se cuvine, din nou explicită, în situația unui concurs între soțul supraviețuitor desemnat legatar și descendentul din altă relație, exclusiv.

Pârâta relevă ca exemplu de soluție aflată în contradicție cu textul de lege și cu cota ce i-a fost recunoscută de instanța de fond o practică notarială, singulară de altfel, un certificat de moștenitor și de legatar ce nu poate fi valorificat, deoarece dispoziția legală în temeiul căreia s-a formulat cererea se referă la necesitatea creării prin intermediul acestei instituții a unei practici judiciare unitare în interpretarea legii de către instanțele judecătorești. Așadar, se opune textului de lege o practică judiciară pe vechea legislație, invocându-se o decizie a fostului Tribunal Suprem din anul 1988, practică paralelă cu situația din litigiu, în care este incident noul Cod civil. În plus, aceasta, în propriul apel, aduce ca argument de practică o soluție a unei instanțe din Arad privitoare la cota concubinului legatar, încercare nereușită, lipsită de consistență prin raportarea la o practică inaplicabilă.

În acest context s-a subliniat că cererea formulată este inadmisibilă, fiind susținută de argumente contradictorii privitoare la cote, deoarece se solicită lămurirea și interpretarea dispozițiilor art. 1.090 din Codul civil, care definește cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor instituit legatar, ce în concurs, exclusiv cu descendentul din altă relație, poate primi cota de 3/8 din masă, cotitatea disponibilă fiind întotdeauna o cotă fixă, dar în temeiul acestui text cere să i se recunoască cota de 5/8, pe de o parte, iar, pe de altă parte, susține și alte cote ce revin părților, de câte 1/2 parte, ca urmare a reducerii legatului cuprins în testament.

Or, câtă vreme art. 1.090 din Codul civil nu a fost modificat și nu a necesitat lămuriri, în practica instanțelor fiind aplicat conform literei legii, nu poate fi reținut pentru o interpretare diferită, dar dorită de apelantă, argumentul din practica Curții Europene a Drepturilor Omului privitor la discriminarea descendenților.

În altă ordine de idei s-a precizat că, potrivit exigențelor art. 519 din Codul de procedură civilă privind admisibilitatea unei astfel de cereri, trebuie îndeplinite cinci condiții: pricina în care se ridică chestiunea de drept să fie pendinte pe rolul instanței care o judecă în ultima instanță; sesizarea să privească o chestiune de drept; de lămurirea acesteia să depindă soluționarea pe fond a cauzei; chestiunea de drept să fie una nouă și asupra acestei chestiuni Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat și să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii, în curs de soluționare.

Chestiunea de drept trebuie să reprezinte o problemă de interpretare a unei norme juridice, pentru care să fie necesară o rezolvare de principiu, fiind vorba de chestiuni de drept susceptibile de interpretări diferite, care, o dată aplicate în cauze concrete, ar genera o practică neunitară, iar aceste posibile interpretări diferite, doar prefigurate sau deja afirmate în plan doctrinar, trebuie arătate în sesizare, condiție care nu este îndeplinită, deoarece apelanta nu a invocat nicio hotărâre judecătorească într-o cauză concretă care, urmare a altei interpretări a textului de lege, a condus la o altă determinare a cotei ce îi revine apelantei. Mai mult, nu s-a adus în prim plan niciun autor din doctrină care să fi interpretat dispoziția legală într-o altă modalitate decât cea arătată explicit de textul de lege. Dimpotrivă, toți autorii cunoscuți în materia succesiunilor, precum și formatorii în materie au o interpretare unitară și consecventă a textului discutat, punând în lumină, constant în timp, aceeași interpretare, textul de lege fiind departe de a fi ambiguu, echivoc, astfel încât să se impună, pentru o interpretare unitară, intervenția Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Referitor la condiția noutății chestiunii de drept a arătat că atât timp cât textul de lege în sine nu oferă niciun indiciu, s-ar putea presupune că respectiva problemă de drept nu a fost soluționată deja, aceasta în condițiile în care textul de lege impune interpretarea sau că este vorba de o reglementare nouă sau o modificare a unei reglementări vechi. Fără a absolutiza criteriul vechimii chestiunii de drept a cărei lămurire se solicită pe calea sesizării, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, dar și fără a-l raporta exclusiv la data adoptării actului normativ supus dezbaterii, ceea ce este important sub acest aspect sunt existența și dezvoltarea unei jurisprudențe continue și necontradictorii, aspect confirmat în materia discutată în cererea de sesizare.

Prin urmare, s-a apreciat că acest caracter de noutate se pierde pe măsură ce chestiunea de drept a primit o dezlegare din partea instanțelor, în urma unei interpretări adecvate, iar eventualele opinii jurisprudențiale izolate sau pur subiective nu ar putea constitui temei declanșator al mecanismului pronunțării unei hotărâri prealabile, în această ordine de idei nemaiprezentând relevanță faptul că Înalta Curte de Casație și Justiție nu a dezlegat printr-un recurs în interesul legii chestiunea de drept în discuție.

Totodată, s-a menționat că ceea ce se solicită, de fapt, este interpretarea unei dispoziții legale care nu comportă o reală dificultate, tocmai din cauza împrejurării că problema supusă analizei nu implică noutate. În plus, nu este vorba despre deducerea spre interpretare a unor texte de lege lacunare ori controversate care să necesite interpretarea prin hotărâre prealabilă.

Nu în ultimul rând, a considerat că se pune problema eficienței sesizării raportată la rezolvarea litigiului în care a intervenit, adică a aptitudinii procedurii de a-și atinge scopul, câtă vreme nu este identificată o problemă de drept care să necesite cu pregnanță a fi lămurită, care să prezinte o dificultate suficient de mare, în măsură să reclame intervenția instanței supreme în scopul rezolvării de principiu a chestiunii de drept.

VII. Punctul de vedere al completului de judecată cu privire la dezlegarea chestiunii de drept

14. În ceea ce privește opinia completului de judecată, aceasta nu este unitară, unul dintre membrii completului apreciind că soțului supraviețuitor îi revine o cotă de 3/8 din masa succesorală, pe când celălalt opinează în favoarea unei cote de 5/8 în favoarea soțului supraviețuitor, având în vedere distincția dintre liberalitățile neraportabile (astfel cum sunt definite de art. 1.150 din Codul civil) la care se referă expres alin. (1) al art. 1.090 din Codul civil și liberalități, ca acte de dispoziție prevăzute în mod generic de alin. (2) al art. 1.090 din Codul civil.

VIII. Jurisprudența instanțelor naționale în materie

15. **Curțile de Apel Alba Iulia, Bacău, Craiova** au comunicat că nu au identificat practică judiciară și nu au exprimat un punct de vedere cu privire la chestiunea de drept în discuție.

16. **Curtea de Apel Brașov**, în raport cu dispozițiile art. 1.090 din Codul civil, a considerat că textul invocat este lămuritor și face trimitere la cota soțului supraviețuitor, implicit la dreptul defunctului de a dispune prin liberalități în limitele unei cotități disponibile speciale, diferită de cotitatea disponibilă ordinară.

Judecătorii Secției I civile a Tribunalului Brașov au stabilit, în interpretarea dispozițiilor art. 972, art. 1.055, art. 1.074, art. 1.086 — 1.090 din Codul civil, că, în situația în care defunctul căsătorit având un descendent din prima sa căsătorie, a dispus printr-un legat universal în favoarea soțului supraviețuitor, se stabilește cu prioritate rezerva succesorală a moștenitorilor rezervatari, după care se determină cotitatea disponibilă.

Astfel, rezerva soțului supraviețuitor se impută asupra întregii mase succesorală, care, în concurs cu descendenții este de 1/2 din 1/4 (jumătate din cota legală), adică 2/16 (1/8), iar rezerva descendentului este de 1/2 din 3/4 (jumătate din cota sa legală), adică 3/8.

Totalul rezervei succesorală a rezervatarilor (soț supraviețuitor și descendent) este de 4/8 (1/8 plus 3/8).

Rezultă că 4/8 reprezintă cotitatea disponibilă de care putea dispune defunctul prin testament fără a încălca rezerva descendentului. Această cotitate este cotitatea ordinară.

Întrucât, în ipoteza care formează obiectul sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție, soțul vine în concurs cu un descendent dintr-o altă căsătorie, potrivit art. 1.090 din Codul civil, cota soțului nu poate depăși 1/4 din moștenire și nici partea descendentului care a luat mai puțin.

Rezultă că pătrimea de 2/8 reprezintă cotitatea disponibilă specială, dar aceasta nu poate depăși cota descendentului care a luat mai puțin, respectiv 3/8, ceea ce înseamnă că defunctul, prin legat, nu putea să dispună decât de această cotă de 2/8 (1/4).

Spre deosebire de vechiul Cod civil în care diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară și cotitatea disponibilă specială nu era reglementată ca fiind anume atribuită (soluția fiind redistribuirea ei în cotele legale), în noul Cod aceasta diferență se atribuie, potrivit art. 1.090 alin. (2), descendenților.

Prin urmare, diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară (4/8) și cea specială (2/8), respectiv cota de 2/8, se va atribui doar descendentului.

Opinia unanimă a judecătorilor din cadrul Judecătoriei Brașov, înaintându-se o hotărâre judecătorească, este în sensul că atât rezerva descendenților, cât și a soțului supraviețuitor se raportează la întreaga masă succesorală, conform art. 1.086—1.088 din Codul civil.

Cu privire la interpretarea art. 1.090 alin. (1) și (2) din Codul civil, respectiv dacă soțul supraviețuitor poate beneficia total sau parțial de diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară și cotitatea disponibilă specială în ipoteza în care există o liberalitate în favoarea soțului supraviețuitor, nu s-a conturat o opinie majoritară.

Din analiza Sentinței civile nr. 946/2015 pronunțate de Judecătoria Făgăraș în Dosarul nr. 248/226/2014, rămasă definitivă prin Decizia civilă nr. 409/Ap din 4 martie 2016, pronunțată de Tribunalul Brașov — Secția I civilă în același dosar, s-a apreciat că sunt incidente în speță prevederile art. 1.090 alin. (2) din Codul civil, întrucât dacă descendentul dezmoștenit direct beneficiază de diferența dintre cotitatea disponibilă și cotitatea disponibilă specială, atunci, cu atât mai mult cel dezmoștenit indirect beneficiază de această diferență, care, în speță, este de 1/2 din care se scade 2/8, respectiv 2/8 din moștenire, aceste prevederi legale cu caracter special fiind instituite pentru ocrotirea copiilor defunctului de influențele pe care soțul dintr-o căsătorie ulterioară le-ar putea exercita asupra părintelui copiilor care nu sunt și ai săi.

Judecătorii din cadrul Judecătoriei Sfântu Gheorghe au opinat în sensul că rezerva succesorală, cotitatea disponibilă specială și cota succesorală a soțului supraviețuitor instituit legatar universal, în condițiile în care vine la moștenire în concurs cu alți descendenți ai defunctului decât cei comuni, se determină conform reglementărilor prevăzute în Codul civil din 1864.

17. Magistratii din cadrul Secției a III-a civile și pentru cauze cu minori și de familie din cadrul **Curții de Apel București** au arătat că reglementarea din noul Cod civil, sub acest aspect, nu este diferită ca rațiune de cea din Codul civil vechi, astfel încât soluția nu poate fi — pentru identitate de rațiune — decât aceeași.

Prima operațiune va fi aceea a stabilirii cotității disponibile ordinare și, indirect, a rezervei descendentului rezervatar. În acest sens, rezerva soțului supraviețuitor se impută asupra întregii moșteniri, iar cea a descendentului asupra restului moștenirii.

În cazul în care cotitatea disponibilă specială (calculată conform art. 1.090 din Codul civil) este mai mică decât cotitatea disponibilă ordinară, calculată conform primei operațiuni, atunci s-a apreciat — în mod convergent doctrinei și practicii dezvoltate de-a lungul timpului, sub acest aspect — că defunctul putea dispune de această diferență, cu excepția soțului din ultima căsătorie, prevederile art. 1.090 din Codul civil fiind, din acest punct de vedere, speciale și imperative.

Pe cale de consecință, această eventuală diferență va reveni, potrivit dispozițiilor art. 1.090 alin. (2) și (3) din Codul civil, descendentului, întrucât, chiar dacă alin. (2) impune condiția inexistenței liberalităților, cu toate acestea interpretând sistematic alin. (2) cu celelalte alin. (1) și (3) ale aceluiași text legal, sintagma „inexistența liberalităților” din alin. (2) nu poate fi înțeleasă decât ca vizând inexistența liberalităților către alte persoane decât soțul supraviețuitor.

La nivelul Secției a IV-a civile a Curții de Apel București s-a arătat că este unanim admis în doctrină că partea care reprezintă cotitatea disponibilă specială se deduce din cotitatea disponibilă ordinară.

În privința modului de calcul al cotei succesoriale a soțului supraviețuitor instituit legatar universal care vine în concurs cu descendenții defunctului dintr-o căsătorie anterioară au fost exprimate două opinii.

Într-o opinie, mai întâi se deduce rezerva soțului supraviețuitor (1/8 din întreaga moștenire), iar rezerva descendentului va fi de 3/8 din moștenirea rămasă după deducerea rezervei soțului supraviețuitor, adică 3/8 din 7/8. Se adună rezerva soțului cu rezerva descendentului, iar această sumă se scade din întreg, rezultând cotitatea disponibilă ordinară (35/64). Din această cotitate disponibilă ordinară se scade cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor (maxim 1/4 părți), rezultând cota pe care o ia copilul din căsătoria anterioară a defunctului. Astfel, copilul din căsătoria anterioară ia rezerva sa plus părțile rămase după deducerea cotității disponibile speciale a soțului supraviețuitor din cotitatea disponibilă ordinară, adică 5/8 părți din moștenire. Soțul supraviețuitor primește 1/8 părți rezerva sa succesorală plus cotitatea disponibilă specială, adică 3/8.

În cea de-a doua opinie este îmbrățișat modul de calcul potrivit căruia ambele rezerve se raportează la întreaga moștenire, însă rezultatul este același.

În ceea ce privește problema referitoare la modalitatea în care se impută rezerva soțului supraviețuitor, în ipoteza în care acesta vine în concurs cu alți moștenitori rezervatari (de exemplu, descendenți), de asemenea au fost exprimate două opinii.

Într-o opinie, rezerva soțului supraviețuitor se deduce din cotitatea disponibilă, lăsând neatinsă rezerva celorlalți moștenitori legali cu care soțul supraviețuitor vine în concurs.

În cea de-a doua opinie, rezerva soțului supraviețuitor se impută asupra moștenirii în întregul ei, micșorând astfel nu numai cotitatea disponibilă, ci și rezerva celorlalți moștenitori rezervatari cu care soțul supraviețuitor vine în concurs.

În urma consultării magistraților din cadrul secțiilor III—V civile ale Tribunalului București și judecătorilor din circumscripția acestuia s-a apreciat că, în situația în care *de cuius* are un copil dintr-o căsătorie anterioară și îi lasă prin legat întreaga moștenire soției supraviețuitoare, se vor calcula întâi rezervele succesoriale ale moștenitorilor rezervatari: soția supraviețuitoare — 1/8 (jumătate din cota legală în cazul în care intră în concurs cu descendenții), descendentul — 3/8 (jumătate

din cota legală în cazul în care intră în concurs cu soțul supraviețuitor).

Rezerva totală a succesiunii este, deci, de 1/2, iar cealaltă jumătate reprezintă cotitatea disponibilă, cu privire la care *de cuius* poate să dispună și pe care a înțeles să o lase soției supraviețuitoare. Însă, dat fiind că soția supraviețuitoare vine la moștenire în concurs cu un descendent doar al defunctului, aceasta nu poate culege întreaga cotitate disponibilă, ci numai cotitatea disponibilă specială, determinată potrivit art. 1.090 din Codul civil.

Astfel, cotitatea disponibilă specială nu poate depăși 1/4 din moștenire, dar nici partea descendentului care a primit cel mai puțin. În cazul de față, această parte este de 3/8, adică rezerva succesorală a copilului defunctului.

Comparându-se cotitatea disponibilă ordinară cu aceste valori, se vor constata următoarele:

— $1/4 < 3/8$ (sau $2/8 < 3/8$) — cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor este de 1/4 din moștenire, întrucât această valoare nu depășește partea descendentului care a primit cel mai puțin;

— 1/2 (cotitatea disponibilă) — 1/4 (cotitatea disponibilă specială) = 1/4 (partea care poate fi culeasă de soțul supraviețuitor în virtutea legatului)

— $1/4$ (cotitatea disponibilă specială) + $1/8$ (rezerva succesorală) = $3/8$ — cota soțului supraviețuitor.

În ceea ce privește situația descendentului, diferența dintre cotitatea disponibilă și cotitatea disponibilă specială ($1/2 - 1/4 = 1/4$) urmează să fie culeasă de către descendent, conform alin. (2) al art. 1.090 din Codul civil. Astfel, cota descendentului este de $3/8 + 1/4 = 5/8$.

Prin urmare, în această situație, soțul supraviețuitor culege 3/8 din moștenire, iar descendentul 5/8.

La nivelul Judecătoriei Oltenița, punctul de vedere al magistraților a fost în sensul că, pentru corecta împărțire a bunurilor defunctului, atunci când copiii săi sau descendenții lor vin în concurs cu soțul supraviețuitor din a doua căsătorie și s-au făcut liberalități de către defunct, este necesar să se stabilească, în primul rând, care sunt rezervele succesoriale ale copiilor și ale soțului supraviețuitor, întrucât numai pentru restul bunurilor defunctul poate dispune fie în favoarea copiilor, fie în favoarea soțului supraviețuitor sau în favoarea oricărei altei persoane.

Limitarea care se aduce acestui drept al defunctului este prevăzută numai în cazul liberalităților făcute soțului dintr-o căsătorie subsecventă, care nu va putea primi sub formă de donație sau legat de la soțul care a decedat decât o parte egală cu partea legitimă a copilului ce a luat mai puțin și fără ca donația să treacă peste sfertul bunurilor. Aceasta constituie o cotitate disponibilă specială, care se include însă în cotitatea disponibilă ordinară, fără a se putea cumula una cu alta și fără a se putea atinge rezervele legale, caz în care liberalitățile trebuie reduse până la limita rezervelor legale. În cazul în care cotitatea disponibilă specială este mai mică decât cotitatea disponibilă ordinară, iar defunctul nu a făcut nicio liberalitate pentru această diferență, ea urmează a fi împărțită potrivit prevederilor legale.

La nivelul Judecătoriei Lehliu-Gară, punctul de vedere unitar al judecătorilor a fost după cum urmează:

— rezerva soțului supraviețuitor este de 1/8 din moștenire (1/2 din cota legală de 1/4), iar rezerva descendentului defunctului dintr-o altă căsătorie este de 3/8 din moștenire (1/2 din cota legală de 3/4);

— cotitatea disponibilă ordinară este 1/2;

— cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor este de 1/4 [având în vedere dispozițiile art. 1.090 alin. (1) din Codul civil, luând în calcul maximumul fix de 1/4 din moștenire, căci rezerva fiului depășește această limită];

— diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară și cotitatea disponibilă specială [potrivit art. 1090 alin. (2) din noul Cod civil] este de $1/4$ (adică $1/2 - 1/4$), cotă ce va reveni copilului defunctului.

Prin urmare, în situația dată, s-a apreciat că soțul supraviețuitor are o cotă de $3/8$ din moștenire, compusă din: $1/8$ — rezerva succesorală + $1/4$ — cotitatea disponibilă specială, iar cota descendentului este de $5/8$ din moștenire, compusă din: $3/8$ — rezerva succesorală + $1/4$ — diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară și cea specială.

La nivelul Tribunalului Ialomița s-a conturat opinia potrivit căreia, în ipoteza în care soțul supraviețuitor vine la moștenire în concurs cu un copil dintr-o altă căsătorie și soțul a fost instituit legatar universal, mai întâi se stabilește rezerva soțului supraviețuitor care este de $1/8$ din moștenire și apoi rezerva copilului care este de $3/8$ din moștenire, rezultând rezerva globală de $1/2$ moștenire, iar cotitatea disponibilă obișnuită de $1/2$ din moștenire. Apoi se calculează cotitatea disponibilă a soțului supraviețuitor care nu poate depăși $1/4$ din moștenire și nici partea copilului care a primit cel mai puțin. Pe lângă rezerva de $1/8$ din moștenire, soțul supraviețuitor mai poate beneficia de cotitatea disponibilă specială care va fi de $1/4$ din moștenire. Astfel, în final, soțul supraviețuitor va primi $3/8$ din moștenire ($1/8$ rezervă + $1/4$ cotitatea disponibilă specială), iar copilul va primi $5/8$ din moștenire ($3/8$ rezervă + $1/4$ diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară și cotitatea disponibilă specială).

S-a menționat că la stabilirea cotității disponibile speciale nu se va lua în calcul rezerva soțului supraviețuitor, care va reveni acestuia în mod imperativ, separat de ceea ce a primit sau, după caz, primește prin liberalități.

Magistrații Secției civile din cadrul Tribunalului Ilfov au apreciat că, în ceea ce privește modalitatea de determinare a rezervei succesorală, a cotității disponibile speciale și a cotei succesorală a soțului supraviețuitor instituit legatar universal în condițiile în care vine la moștenire în concurs cu alți descendenți ai defunctului decât cei comuni, în primul rând se determină rezerva succesorală a soțului supraviețuitor, conform art. 1.088 raportat la art. 972 din Codul civil ($1/2$ din $1/4$ din întreaga masă succesorală, deci $1/8$), ulterior se stabilește rezerva succesorală a descendenților conform art. 1.088 raportat la art. 975 alin. (3) din Codul civil ($1/2$ din $3/4$ din întreaga masă succesorală, deci $3/8$), după care se determină cotitatea disponibilă specială în cazul în care defunctul a făcut liberalități neraportabile în favoarea soțului supraviețuitor și care este de cel mult un sfert din întreaga masă succesorală, fără a putea depăși partea descendentului care a primit cel mai puțin (în procent variabil, în funcție de numărul descendenților) și care îi revine soțului supraviețuitor conform art. 1.090 din Codul civil. Partea masei succesorală care excedează cotele de rezervă determinate și cotitatea disponibilă specială reprezintă cotitatea disponibilă de care defunctul poate dispune în mod neîngrădit prin liberalități, conform art. 1.089 din Codul civil.

S-a considerat că determinarea concretă a cotelor soțului supraviețuitor și a descendenților în speța în care s-a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție nu poate fi stabilită pe calea procedurii hotărârii prealabile.

Magistrații Judecătoriei Buftea au precizat că, în toate cazurile în care defunctul a făcut liberalități, prima operațiune este stabilirea cotității disponibile ordinare și indirect a rezervei moștenitorilor rezervatari. Prin urmare, în conformitate cu dispozițiile art. 972 din Codul civil coroborat cu art. 1.088 din Codul civil, rezerva soțului supraviețuitor este de $1/8$, iar rezerva copiilor este de $3/8$. Astfel, cotitatea disponibilă este de $1/2$.

Potrivit dreptului comun, defunctul putea să dispună de cotitatea disponibilă ordinară fie în favoarea copiilor, fie în favoarea soțului supraviețuitor sau oricărei alte persoane, cu singura excepție a soțului supraviețuitor dacă acesta

concurează cu un copil care nu este comun celor doi soți (de exemplu, un copil dintr-o căsătorie anterioară a defunctului), când, potrivit art. 1.090 din Codul civil, cotitatea disponibilă specială de care poate beneficia soțul supraviețuitor și care nu poate depăși partea copilului care a luat mai puțin este de maximum $1/4$ din moștenire.

Deci, pe lângă rezerva sa de $1/8$ din moștenire, el mai poate beneficia de cotitatea disponibilă de maximum $1/4$, deci, în total $3/8$ din moștenire.

Magistrații Judecătoriei Cornetu au apreciat că soțului supraviețuitor îi revine o cotă de $5/8$, având în vedere distincția dintre libertățile neraportabile (astfel cum sunt definite de art. 1.150 din Codul civil) la care se referă expres alin. (1) al art. 1.090 din Codul civil și libertăți, ca acte de dispoziție prevăzute în mod generic de alin. (2) al art. 1.090 din Codul civil.

La nivelul Secției civile din cadrul Tribunalului Giurgiu, punctul de vedere al judecătorilor este unitar, în sensul că atât rezerva succesorală a soțului supraviețuitor, cât și cea a descendenților se raportează la întreaga masă succesorală.

În ipoteza în care soțul supraviețuitor este instituit legatar universal și vine la moștenire în concurs cu un descendent al defunctului dintr-o altă căsătorie s-a opinat că se va proceda după cum urmează: se stabilește rezerva soțului supraviețuitor, care este de $1/8$ din masa succesorală, apoi rezerva descendenților, care este de $1/2$ din $3/4$, adică de $3/8$, se cumulează cele două rezerve rezultând $4/8$ ($1/2$) și se află cotitatea disponibilă ordinară prin scăderea din întreaga masă a rezervelor cumulate, rezultând $1/2$. În final, se determină cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor, care poate fi egală cu partea copilului care a luat cel mai puțin și de maximum $1/4$ din moștenire, aceasta urmând a fi atribuită soțului supraviețuitor, împreună cu rezerva care i se cuvine.

Deci, pe lângă rezerva sa de $1/8$ din moștenire, soțul din ultima căsătorie mai poate beneficia de cotitatea disponibilă specială de maximum $1/4$ (total $3/8$), bineînțeles, fără a aduce atingere rezervei descendentului. În acest caz, cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor va fi de $1/4$ (se va raporta la limita fixă, adică aceea ca liberalitatea să nu depășească $1/4$ din moștenire).

În cazul în care cotitatea disponibilă specială este mai mică decât cotitatea disponibilă ordinară, se apreciază că defunctul putea dispune de această diferență în favoarea oricui, cu excepția soțului din ultima căsătorie. Astfel fiind, dacă defunctul nu a dispus de diferența dintre cotitatea disponibilă specială (mai mică) și cotitatea disponibilă ordinară (mai mare), dispoziția este ineficace în lumina art. 1.090 din Codul civil, acea parte din moștenire urmând să fie atribuită descendentului defunctului [art. 1.090 alin. (2) din noul Cod civil]. Așadar, diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară și cea specială de $1/4$ va reveni descendentului.

Astfel, în final, soțul supraviețuitor va primi $3/8$ din moștenire ($1/8$ rezerva plus $1/4$ cotitatea disponibilă specială), iar descendentul va primi $5/8$ din moștenire ($3/8$ rezerva plus $1/4$ diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară și cotitatea disponibilă specială).

Cu privire la problema de drept vizată, judecătoria din cadrul Judecătoriei Giurgiu au exprimat opinia conform căreia atât rezerva succesorală a soțului supraviețuitor, cât și cea a descendenților se raportează la întreaga masă succesorală.

Referitor la modalitatea de stabilire a cotității disponibile speciale s-a opinat că, în ipoteza în care soțul supraviețuitor este instituit legatar universal și vine în concurs cu un descendent al defunctului dintr-o altă căsătorie, se va proceda după cum urmează: se stabilește rezerva soțului, care este de $1/8$, apoi rezerva copilului, care este de $3/8$, iar cotitatea disponibilă ordinară este de $1/2$. Apoi, se calculează cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor, care nu poate

depăși partea descendentului care a luat mai puțin, maximum $1/4$ din moștenire. Deci, pe lângă rezerva sa de $1/8$ din moștenire, soțul din ultima căsătorie mai poate beneficia de cotitatea disponibilă specială de maximum $1/4$ (total $3/8$), bineînțeles, fără a aduce atingere rezervei descendentului. În acest caz, cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor va fi de $1/4$ (se va raporta la limita fixă, adică aceea ca liberalitatea să nu depășească $1/4$ din moștenire).

În cazul în care cotitatea disponibilă specială este mai mică decât cotitatea disponibilă ordinară, s-a apreciat că defunctul putea dispune de această diferență în favoarea oricui, cu excepția soțului din ultima căsătorie. Așa fiind, dacă defunctul nu a dispus de diferența dintre cotitatea disponibilă specială (mai mică) și cotitatea disponibilă ordinară (mai mare), respectiv dispoziția este ineficace în lumina art. 1.090 din noul Cod civil, acea parte din moștenire urmează să fie atribuită descendentului defunctului [art. 1.090 alin. (2) din noul Cod civil].

Așadar, diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară și cea specială de $1/4$ va reveni descendentului. Astfel, în final soțul supraviețuitor va primi $3/8$ din moștenire ($1/8$ rezerva plus $1/4$ cotitatea disponibilă specială), iar descendentul va primi $5/8$ din moștenire ($3/8$ rezerva plus $1/4$ diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară și cotitatea disponibilă specială).

La nivelul Judecătoriei Bolintin-Vale opinia conturată a fost în sensul că prima operațiune este stabilirea cotității disponibile ordinare și, indirect, a rezervei moștenitorilor rezervatari. Urmează să se stabilească rezerva soțului supraviețuitor care este de $1/8$ și se impută asupra întregii moșteniri, iar rezerva copiilor se calculează asupra restului moștenirii. Cotitatea disponibilă ordinară va fi $7/16$. Se determină apoi cotitatea disponibilă specială de maximum $1/4$ din moștenire, total $3/8$. Dacă defunctul nu a dispus de diferența dintre cele două cotități, ea va reveni soțului supraviețuitor și fiului defunctului, conform cotelor de moștenire legală.

În concluzie, soțul supraviețuitor va primi $1/8$ rezerva + $1/4$ cotitatea disponibilă specială și $3/64$ parte din diferența de cotități = $27/64$ din moștenire, iar copilul restul de $37/64$ din moștenire.

Punctul de vedere al judecătorilor din cadrul Secției civile a Tribunalului Teleorman a fost în sensul că rezerva succesorală a soțului supraviețuitor este de $1/8$ [1/2 potrivit art. 1.088 din Codul civil, din cota de $1/4$ stabilită de art. 972 alin. (1) lit. a) din Codul civil], rezerva descendentului este de $3/8$ ($1/2$ din cota de $3/4$, ce îi revine în concurs cu soțul supraviețuitor), cotitatea disponibilă ordinară este de $1/2$ (după scăderea din totalul masei succesoriale a totalului rezervei de $1/2$, și anume $1/8 + 3/8$), iar cotitatea disponibilă specială, în speță, este de $1/4$.

Prin urmare, soțul supraviețuitor va avea o cotă egală de $3/8$, și anume $1/4$ [potrivit art. 1.090 alin. (1) din Codul civil] + $1/8$ (rezerva sa de $1/8$).

Diferența de $1/4$ dintre cotitatea disponibilă ordinară și cea specială va reveni descendentului, neputând să fie atribuită soțului supraviețuitor, față de dispozițiile art. 1.090 alin. (2) din Codul civil.

Magistrații din cadrul Judecătoriei Alexandria au apreciat că soțul supraviețuitor ar beneficia ca moștenitor legal de o rezervă de $1/8$ (jumătate din cota succesorală de $1/4$), ce se va imputa asupra întregii mase succesoriale, iar nu asupra a ceea ce rămâne după deducerea din masa succesorală a rezervei descendenților.

Prin urmare, descendentul, în calitate de fiu al defunctului, ar beneficia de o rezervă succesorală de $3/8$ (jumătate din cota succesorală de $3/4$).

Astfel, totalul rezervei este de $1/2$ ($1/8 + 3/8$), cotitatea disponibilă ordinară fiind deci de $1/2$. De această cotitate, defunctul putea dispune în favoarea oricărei persoane, cu

excepția soțului supraviețuitor din ultima căsătorie, dacă acesta vine în concurs cu un copil dintr-o căsătorie anterioară.

În ceea ce privește cotitatea disponibilă specială, de care poate beneficia soțul supraviețuitor, aceasta nu poate depăși partea copilului care a luat mai puțin, maximum $1/4$ din moștenire, conform art. 1.090 din Codul civil.

În consecință, în raport cu prevederile art. 1.090 alin. (1) din Codul civil, soțului supraviețuitor legatar universal i se cuvine o cotă de $3/8$ din moștenire, cotă ce se compune din rezerva de $1/8$ și cotitatea disponibilă specială de $1/4$.

La nivelul Judecătoriei Roșiori de Vede s-a opinat în sensul că soțului supraviețuitor îi revine cota de $5/8$, având în vedere distincția dintre liberalitățile neraportabile, astfel cum sunt definite de art. 1.150 din Codul civil, la care se referă expres alin. (1) al art. 1.090 din Codul civil și liberalității, ca acte de dispoziție prevăzute în mod generic de alin. (2) al art. 1090 din Codul civil.

Opinia judecătorilor din cadrul Judecătoriei Turnu Măgurele a fost în sensul că, prin raportare la prevederile art. 972, art. 1.055, art. 1.074, art. 1.086, art. 1.087, art. 1.088, art. 1.089 și art. 1.090 din Codul civil, rezerva succesorală a soțului supraviețuitor este de $1/8$, cotitatea disponibilă ordinară este de $1/2$, iar cotitatea disponibilă specială, în speță, este de $1/4$. Prin urmare, soțul supraviețuitor va avea o cotă egală cu $1/4 + 1/8 = 3/8$.

Judecătorii din cadrul Judecătoriei Videle au apreciat că soțului supraviețuitor îi revine cota de $5/8$, având în vedere distincția dintre liberalitățile neraportabile, astfel cum sunt definite de art. 1.150 din Codul civil, la care se referă expres alin. (1) al art. 1.090 din Codul civil și liberalității, ca acte de dispoziție prevăzute în mod generic de alin. (2) al art. 1.090 din Codul civil.

18. La nivelul **Curții de Apel Cluj**, în opinia judecătorilor din cadrul Tribunalului Cluj — Secția civilă, reglementarea cuprinsă în art. 1.090 din Codul civil are menirea de a-i proteja pe copiii (sau pe alți descendenți ai) defunctului, alții decât cei comuni, în concurs cu soțul supraviețuitor, și s-a considerat a fi necesară, deoarece, în urma modificării sistemului de calcul al rezervei, cotitatea disponibilă ordinară de care ar putea beneficia soțul din ultima căsătorie ar fi prea mare, în lipsa unei limite speciale.

Art. 1.090 alin. (1) din Codul civil prevede: „(1) Liberalitățile neraportabile făcute soțului supraviețuitor, care vine la moștenire în concurs cu alți descendenți decât cei comuni lor, nu pot depăși un sfert din moștenire și nici partea descendentului care a primit cel mai puțin”. Potrivit alin. (2) și (3): „(2) Dacă defunctul nu a dispus prin liberalități de diferența dintre cotitatea disponibilă stabilită potrivit art. 1.089 și cotitatea disponibilă specială, atunci această diferență revine descendenților. (3) Dispozițiile alin. (1) și (2) se aplică în mod corespunzător atunci când descendentul menționat la alin. (1) a fost dezmoștenit direct, iar de această dezmoștenire ar beneficia soțul supraviețuitor”.

Se poate observa că se renunță la calificarea descendenților dintr-o căsătorie anterioară în favoarea descendenților, alții decât cei comuni, ceea ce înseamnă că aceștia pot fi și descendenți din afara căsătoriei defunctului.

În sistemul vechiului Cod civil, dacă defunctul nu dispunea de diferența dintre cotitatea disponibilă specială (mai mică) și cotitatea disponibilă ordinară (mai mare), acea parte se distribuia conform regulilor moștenirii legale. Potrivit alin. (2) anterior citat, diferența dintre cotitatea disponibilă specială și cea ordinară revine descendenților.

Judecătoria Zalău a îmbrățișat opinia potrivit căreia soțului supraviețuitor îi revine cota de $5/8$ parte, având în vedere distincția între liberalitățile neraportabile [art. 1.090 alin. (1) din Codul civil] și liberalității, ca acte de dispoziție prevăzute de art. 1.090 alin. (2) din Codul civil.

19. La nivelul Judecătoriei Tulcea, instanță arondată **Curții de Apel Constanța**, opinia cu privire la problema de drept vizată este în sensul că se determină calitatea disponibilă specială și cota succesorală a soțului supraviețuitor instituit legatar universal, în condițiile în care vine la moștenire în concurs cu alți descendenți ai defunctului decât cei comuni, prin raportare la întreaga masă succesorală.

Judecătoria Babadag a considerat că, în această situație, prima operațiune constă în stabilirea rezervei succesorală ce revine soțului (și care va fi întotdeauna de $1/8$, având în vedere prevederile art. 1.088 din Codul civil — jumătate din cota succesorală care, în absența liberalităților sau dezmoștenirilor, i s-ar fi cuvenit ca moștenitor legal) și descendenților de gradul I cu care vine în concurs ($3/8$, însă, aceasta este variabilă, împărțindu-se la numărul descendenților). Apoi, din întregul masei succesorală se scade rezerva globală, rezultând partea de care defunctul putea dispune (fixă, de $1/2$). Din aceasta, soțul supraviețuitor nu poate primi decât diferența dintre ceea ce va primi fiecare descendent ($3/8$, $3/16$, $3/32$ etc., la care se adaugă o parte din cotitatea disponibilă specială, ce rămâne de împărțit) și rezerva sa de $1/8$, astfel încât ceea ce va primi să nu depășească ceea ce revine descendenților, respectiv diferența până la o cotă de $1/4$ (limita fixă, în cazul în care rezerva descendentului este mai mare de $1/4$).

S-a apreciat că modul de calcul al cotității disponibile nu constituie o problemă nouă ivită în practică, în lumina Codului civil din 1864 algoritmul fiind același, cu singura diferență a modului de determinare al rezervelor succesorală.

Totodată, modul de calcul a fost amplu dezvoltat în doctrină — *Tratat de drept succesoral* vol. II, ediția a III-a actualizată și completată. Francisc Deak și Romeo Popescu, Editura Universul Juridic, 2014, pag. 281—287.

20. La nivelul **Curții de Apel Galați, Judecătoriei Secției I civile a Tribunalului Galați**, în unanimitate, au îmbrățișat opinia potrivit căreia atunci când soțul supraviețuitor a fost instituit legatar universal și vine la moștenire cu un copil dintr-o căsătorie anterioară, moștenirea se va împărți astfel:

- rezerva succesorală a soțului va fi de $1/8$, iar a copilului de $3/8$, deci rezervele cumulate vor fi de $1/2$ din moștenire;
- așadar, cotitatea disponibilă ordinară va fi de $1/2$ din moștenire;
- din cotitatea disponibilă ordinară, soțul supraviețuitor va putea primi doar $1/4$ din moștenire;
- diferența de $1/4$ din moștenire va reveni descendentului.

În concluzie, soțul supraviețuitor va cumula $1/8$ — rezerva succesorală + $1/4$ cotitatea disponibilă specială, total $3/8$ din moștenire.

Copilul din căsătoria anterioară va cumula $3/8$ — rezerva succesorală + $1/4$ diferența cuvenită, total $5/8$ din moștenire.

21. Judecătoria Iași, instanță arondată **Curții de Apel Iași**, a comunicat, în urma consultării judecătorilor din cadrul secției civile, opinia acestora potrivit cu care, atunci când soțul supraviețuitor vine la moștenire în concurs cu alți descendenți decât cei comuni cu defunctul, nu poate primi liberalități neraportabile de la acesta, decât în limita unui sfert din moștenire sau a părții descendentului care a luat cel mai puțin. Înseamnă că libertatea de a dispune a defunctului în favoarea soțului supraviețuitor, atunci când la moștenire vin și alți descendenți decât cei rezultați din căsătoria sau din conviețuirea lor, respectiv descendenți din altă căsătorie sau din afara căsătoriei defunctului, este limitată nu la cotitatea disponibilă ordinară, ci la o cotitate disponibilă specială, al cărei minim este variabil (partea descendentului care a primit cel mai puțin) și al cărei maxim este fix (un sfert de moștenire).

Aceeași soluție se aplică și atunci când liberalitatea nu este făcută direct, în forma unei donații sau a unui testament, ci se ajunge la o mărire a cotei de care poate beneficia soțul

supraviețuitor prin dezmoștenirea directă a descendenților care fac parte din categoria protejată de lege.

S-a precizat că prevederea legală se aplică atât în cazul în care la moștenire vin numai descendenți care nu sunt comuni defunctului și soțului supraviețuitor, cât și în cazul în care vocație succesorală au atât descendenți comuni, cât și descendenți necomuni celor doi soți.

De asemenea, dispoziția legală se aplică atât în cazul în care există descendenți de gradul 1, cât și descendenți de grade subsecvente.

În cazul în care descendenții vin la moștenire prin reprezentare, calculul cotității disponibile speciale se va face luându-se în considerare numărul tulpinilor rezultate, iar nu cel total al descendenților de grade subsecvente.

Aceeași formulă se aplică și în cazul în care descendenții de gradul întâi renunță la moștenire, aceasta fiind culeasă de nepoți sau strănepoți, pentru că, altfel, s-ar da posibilitatea micșorării artificiale a părții la care are dreptul soțul supraviețuitor, prin mărirea numărului de descendenți la care efectuează împărțirea.

Pentru aplicarea prevederilor art. 1.090 din Codul civil se au în vedere numai acei descendenți care vin efectiv la moștenire, adică aceia care nu sunt nedemni și care nu au renunțat la moștenirea lăsată *de cuius*.

Judecătoria Hârlău a comunicat că în cadrul acestei instanțe nu a fost identificată practică judiciară în acest sens, iar, din punct de vedere teoretic, opinia magistraților acestei instanțe este în sensul celei exprimate în doctrina juridică în materie (Tratat de drept succesoral, prof. univ. dr. Francisc Deak), respectiv: „în toate cazurile când defunctul a făcut liberalități (inclusiv ipoteza în care a prevăzut exheredări directe) prima operațiune este stabilirea cotității disponibile ordinare și, indirect, a rezervei moștenitorilor rezervatari”. Prin urmare, în problema analizată, urmează să se stabilească rezerva soțului supraviețuitor care este de $1/8$ și — după cum s-a văzut — se va imputa asupra întregii moșteniri („averea” defunctului soț, art. 1—2 din Legea nr. 319/1944), iar rezerva copiilor (de $1/2$, $2/3$ sau $3/4$) se calculează asupra restului moștenirii ($7/8$).

Presupunând, de exemplu, că soțul din ultima căsătorie a defunctului este instituit legatar universal și concurează cu un copil din prima căsătorie, rezerva copilului va fi de $7/16$ ($1/2$ din $7/8$). Totalul rezervei va fi de $1/8 + 7/16 = 9/16$, iar cotitatea disponibilă ordinară, restul moștenirii, adică $7/16$.

Se arată că, potrivit dreptului comun, defunctul putea să dispună de cotitatea disponibilă ordinară fie în favoarea copiilor, fie în favoarea oricărei alte persoane, cu singura excepție a soțului din ultima căsătorie, dacă acesta concurează cu un copil dintr-o căsătorie anterioară. În acest caz urmează a se stabili cotitatea disponibilă de care poate beneficia soțul supraviețuitor și care nu poate depăși partea copilului care a luat mai puțin, maximul de $1/4$ din moștenire (art. 939 din Codul civil). Deci, pe lângă rezerva sa de $1/8$ din moștenire, el mai poate beneficia de cotitatea disponibilă specială de maximul $1/4$ (total $3/8$), bineînțeles, fără a aduce atingere rezervei copiilor.

22. **Curtea de Apel Oradea** a arătat că, la nivelul Secției I civile a Tribunalului Bihor, s-a formulat un punct de vedere în sensul că rezerva soțului supraviețuitor se impută asupra masei succesorală și prin intermediul ei micșorează rezerva celorlalți moștenitori rezervatari cu care vine în concurs. Dacă în cadrul moștenirii legale se admite că partea soțului supraviețuitor, imputându-se asupra masei succesorală, micșorează părțile ce se cuvin celorlalți moștenitori, atunci în cadrul devoluțiunii testamentare trebuie admis că rezerva lui se impută tot asupra masei succesorală și prin intermediul ei micșorează rezerva celorlalți moștenitori rezervatari cu care vine în concurs, așa cum micșorează și cotitatea disponibilă.

Orice donație nereportabilă sau legat dispuse în timpul ultimei căsătorii care depășește rezerva atribuită soțului supraviețuitor va necesita efectuarea controlului limitelor de valoare acceptate impus de art. 1.090 din Codul civil. Interpretarea *ad literam* a textului ar reduce câmpul de aplicare doar la donațiile scutite de raport, ceea ce nu mai realizează scopul avut în vedere de legiuitor.

23. În privința acestei chestiuni de drept, punctul de vedere al judecătorilor din cadrul Secției civile a Tribunalului Argeș, instanță arondată **Curții de Apel Pitești**, este în sensul că soțului supraviețuitor îi revine 1/2 din moștenire, descendentului revenindu-i tot 1/2 din moștenirea defunctului, cota acestuia din urmă revenindu-i în această proporție în calitate de moștenitor rezervatar, iar soțul supraviețuitor va primi tot 1/2 din moștenire, din care 1/4 reprezintă cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor, iar restul de 1/4 reprezintă cota legală la care soțul supraviețuitor are dreptul în calitate de moștenitor legal.

24. Din analiza hotărârii înaintate de Judecătoria Sinaia, instanța arondată **Curții de Apel Ploiești**, reiese că întinderea rezervei succesorală a fiecărui moștenitor rezervatar este stabilită de art. 1.088 din Codul civil la jumătate din cota succesorală care, în absența liberalităților sau dezmoștenirilor, i s-ar fi convenit ca moștenitor legal.

Astfel, cota succesorală a soțului supraviețuitor este de un sfert (1/4) din moștenire, dacă vine în concurs cu descendenții defunctului, astfel cum dispune art. 972 alin. (1) lit. a) din Codul civil, de unde rezultă și cota descendenților ca fiind 3/4 din moștenire, cotă prevăzută și de art. 975 alin. (3) din Codul civil.

Prin raportare la aceste dispoziții legale rezultă că rezerva succesorală a reclamantului, în calitatea sa de descendent al defunctului, este de 3/8 (respectiv, 1/2 din 3/4), iar rezerva succesorală a pârâtei, în calitate de soție supraviețuitoare din ultima căsnicie a defunctului, este de 1/8 (respectiv 1/2 din 1/4).

Atunci când descendenții defunctului vin în concurs cu soțul supraviețuitor din a doua căsătorie și s-au făcut liberalități de către defunct, este necesar să se stabilească, în primul rând, care sunt rezervele succesorală ale descendenților și ale soțului supraviețuitor, întrucât numai pentru restul bunurilor, defunctul putea dispune fie în favoarea copiilor, fie în favoarea soțului supraviețuitor sau în favoarea unei alte persoane.

Limitarea care se aduce acestui drept al lui *de cuius* este prevăzută numai în cazul liberalităților făcute soțului dintr-o căsătorie subsecventă, care nu va putea primi sub formă de donație sau legat de la soțul a cărui moștenire se dezbate, decât o parte egală cu partea legitimă a copilului ce a luat cel mai puțin și fără ca, în niciun caz, donația să treacă peste sfertul bunurilor.

Aceasta constituie o cotitate disponibilă specială, care se include însă în cotitatea disponibilă ordinară, fără a se putea cumula una cu alta și fără a se putea atinge rezervele legale, caz în care liberalitățile trebuie reduse până la limita rezervelor legale.

Astfel, soțul din ultima căsătorie a defunctului nu poate fi gratificat de acesta în limitele cotității disponibile ordinare, ci numai în limitele unei cotități disponibile speciale, care are un maxim variabil (partea copilului care a luat cel mai puțin) și, în același timp, un maxim fix (un sfert din moștenire).

Prin raportare la modalitatea de calcul anterior expusă rezultă că rezerva succesorală este de 1/2 (compusă din rezerva reclamantului de 3/8 și rezerva pârâtei de 1/8, respectiv $4/8 = 1/2$), de unde rezultă că moștenirea avea o cotitate disponibilă de 1/2, de care defunctul putea dispune prin testament fără a aduce atingere rezervei descendentului. Aceasta reprezintă cotitatea disponibilă ordinară.

Cum, în cauza de față, soția supraviețuitoare vine în concurs cu descendentul din căsătoria anterioară a defunctului, cota soțului nu poate depăși 1/4 din moștenire, nici partea

descendentului care a luat cel mai puțin, respectiv cota de 3/8, rezultând că defunctul putea dispune prin testament doar de cota de 2/8 (1/4).

În actuala reglementare a Codului civil, prin art. 1.090 alin. (2) din Codul civil se stabilește că diferența dintre cotitatea disponibilă specială și cea ordinară revine descendenților, spre deosebire de vechea reglementare a Codului civil din 1864, în care respectiva diferență se distribuia potrivit regulilor moștenirii legale, în situația în care defunctul nu dispune de diferența dintre cotitatea disponibilă specială și cotitatea disponibilă ordinară.

Ca urmare, reclamantului, în calitatea sa de fiu din prima căsătorie a defunctului, îi revine cota de 5/8, compusă din 3/8 rezerva + 2/8 redistribuirea cotei ce rămâne după scăderea rezervelor și cotității disponibile speciale, iar pârâtei, în calitate de soție supraviețuitoare, îi revine cota de 3/8, compusă din 1/8 rezerva + 2/8 cotitatea disponibilă specială.

Pe cale de consecință, s-a constatat calitatea părților de moștenitori ai defunctului cu cotele de 5/8 pentru reclamant, respectiv 3/8 pentru pârâtă.

Opinia majoritară a judecătorilor Secției I civile a Tribunalului Dâmbovița a fost în sensul că, în situația în care soțul supraviețuitor vine la moștenire în concurs cu alți descendenți ai defunctului decât cei comuni, cota succesorală a soțului supraviețuitor este de un sfert din moștenire; rezerva succesorală a acestuia este de jumătate din cota succesorală care în absența liberalităților i s-ar fi convenit ca moștenitor legal, iar cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor nu poate depăși un sfert de moștenire și nici partea descendentului care a primit cel mai puțin.

25. **Curtea de Apel Suceava** a arătat că, la nivelul Judecătoriei Suceava, s-a considerat că rezerva succesorală a soțului supraviețuitor se impută asupra întregii mase succesorală, care, în concurs cu descendenții, este de 1/2 din 1/4 (jumătate din cota legală), adică 1/8 potrivit art. 1.088 din Codul civil.

Rezerva succesorală a descendentului (doar după defunct) este de 1/2 și se impută din 3/4 (jumătate din cota sa legală), adică 3/8.

Întrucât soțul vine în concurs cu un descendent dintr-o altă căsătorie/relație, potrivit art. 1.090 din Codul civil, cota soțului nu poate depăși 1/4 din moștenire și nici partea descendentului care a luat mai puțin. Rezultă că pătrimea din 2/8 reprezintă cotitatea disponibilă specială și aceasta nu poate depăși cota descendentului care a luat mai puțin, respectiv 3/8, ceea ce înseamnă că, prin legat, *de cuius* nu putea să dispună decât de această cotă de 2/8.

Prin urmare, soțul supraviețuitor, în temeiul acestui cumul de calități — moștenitor legal rezervatar și legatar universal — va primi 1/8 (1/2 din rezervă) + 2/8 (cotitatea disponibilă specială), rezultând 3/8 din masa succesorală.

Descendentul (doar după defunct) în calitate de moștenitor legal rezervatar va primi 3/8 (rezerva) + 2/8 (redistribuirea cotei ce rămâne după scăderea rezervelor și cotității disponibile speciale), rezultând un total de 5/8 din masa succesorală.

Judecătorii Săveni și Dărăbani au arătat următoarele:

a) soția supraviețuitoare beneficiază atât de legatul universal, cât și de calitatea de moștenitor rezervatar;

b) descendenții defunctului au și ei calitatea de moștenitori rezervatari, motiv pentru care liberalitatea trebuie redusă la nivelul cotității disponibile;

c) potrivit dispozițiilor art. 1.090 alin. (1) din Codul civil, liberalitățile neraportabile făcute soțului supraviețuitor care vine la moștenire prin concurs cu alți descendenți decât cei comuni lor nu pot depăși un sfert din moștenire și nici partea descendentului care a primit cel mai puțin; prin urmare, în cauza de față:

— masa succesorală totală: 16/16;

- cotitatea disponibilă: 4/16; rezerva succesorală: 12/16;
- dreptul soțului supraviețuitor: 3/16;
- drepturile celorlalți descendenți: 9/16;
- dreptul cumulat al soțului supraviețuitor: 7/16 (respectiv 4/16 cotitatea disponibilă în raport cu legatul succesoral și 3/16 cota succesorală, ca moștenitor rezervatar).

Judecătoria Dorohoi a opinat că valoarea rezervei totale rezultă din cumulul rezervei soțului supraviețuitor cu rezerva descendenților necomuni.

Se deduce astfel cotitatea disponibilă ordinară care trebuie comparată cu limitele impuse de art. 1.090 alin. (1) din Codul civil. Rezultă, astfel, cotitatea disponibilă specială. Cum diferența dintre cele două cotități revine descendenților în cauză, rezultă că soțului supraviețuitor nu îi poate reveni întreaga cotitate disponibilă ordinară.

26. **Curtea de Apel Târgu Mureș** a arătat că opinia de principiu a judecătorilor de la instanțele de fond este în sensul că, la stabilirea cotei succesorale a soțului supraviețuitor, nu există nicio diferență între situația în care soțul supraviețuitor vine în concurs cu un descendent dintr-o altă căsătorie sau relație a defunctului și situația în care soțul supraviețuitor vine în concurs cu un descendent comun.

Raportat la starea de fapt prezentată în încheierea de sesizare s-a formulat următorul punct de vedere cu privire la modul de determinare a rezervei succesorale, a cotității disponibile speciale și a cotei succesorale a soțului supraviețuitor instituit legatar universal, în concurs cu un descendent al defunctului:

a) Rezerva succesorală a soțului supraviețuitor se raportează la valoarea întregii mase succesorale și se stabilește conform art. 1.088 coroborat cu art. 972, art. 1.086 și art. 1087 din Codul civil (1/2 din 1/4 — cota succesorală care i s-ar fi convenit ca moștenitor legal = 1/8).

b) Cotitatea disponibilă ordinară se stabilește conform art. 1.089 din Codul civil prin scăderea din masa succesorală a rezervei (1/2, adică rezerva soțului supraviețuitor de 1/8 și rezerva descendentului de 3/8), adică 1/2.

c) Cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor nu poate depăși limita prevăzută de art. 1.090 alin. (1) din Codul civil (un sfert din moștenire și nici partea descendentului care a primit cel mai puțin).

Din coroborarea dispozițiilor art. 1.090 alin. (1) cu dispozițiile art. 1.090 alin. (2) din Codul civil rezultă că diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară (1/2) și cotitatea disponibilă specială (care, în situația dată, este de 1/4 din moștenire) revine descendentului.

d) În concluzie, liberalitățile făcute de defunct soțului supraviețuitor care vine în concurs cu un descendent al defunctului pot fi în limitele cotității disponibile speciale prevăzute de art. 1.090 alin. (1) din Codul civil (adică 1/4, în situația dată), și nu în limitele cotității disponibile ordinare.

Prin urmare, raportat la toate prevederile legale anterior menționate, soțului supraviețuitor, care vine în concurs cu un descendent al defunctului, îi revine în total 3/8 din moștenire (1/8 rezerva succesorală și 1/4 cotitatea disponibilă specială).

27. În opinia **Curții de Apel Timișoara**, dacă soțul supraviețuitor vine la moștenire în concurs cu descendenții (de gradul întâi sau de grade subsecvente) care nu sunt nedemni sau renunțatori, cotitatea disponibilă la care se referă art. 1.090 din Codul civil se calculează prin scăderea din masa succesorală a rezervei soțului supraviețuitor (1/8, adică 1/2 din 1/4), cumulată cu rezerva descendenților (3/8, adică 1/2 din 3/4), rezultând un disponibil de 1/2 din masa succesorală (1/1—4/8), cotitatea disponibilă specială fiind astfel redusă la cel puțin jumătate din valoarea cotității disponibile ordinare.

Dreptul soțului supraviețuitor de a beneficia de libertăți din partea defunctului se reduce numai la limita cotității disponibile speciale, diferența fiind atribuită descendenților, dacă defunctul nu a dispus altfel.

28. **Ministerul Public**, prin Adresa nr. 2.617/C/3.585/III-5/2018 din 20 noiembrie 2018, a arătat că nu a fost identificată practica judiciară pentru eventuala declarare a unui recurs în interesul legii.

29. Dispozițiile art. 1.090 din Cod civil — care, în principal, interesează sesizarea de față — nu făcut obiectul controlului de constituționalitate.

IX. Raportul asupra chestiunii de drept

30. Prin raportul întocmit în conformitate cu prevederile art. 520 din Codul de procedură civilă s-a apreciat că nu sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile de dezlegare a unei chestiuni de drept.

X. Înalta Curte de Casație și Justiție

31. În privința obiectului și a condițiilor sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, legiuitorul, în art. 519 din Codul de procedură civilă, a instituit o serie de condiții de admisibilitate pentru declanșarea acestei proceduri, condiții ce se impun a fi întrunite în mod cumulativ, respectiv:

a) existența unei cauze aflate în curs de judecată, în ultimă instanță;

b) cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului investit să soluționeze cauza;

c) ivirea unei chestiuni de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată;

d) chestiunea de drept identificată să prezinte caracter de noutate; și

e) asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat și nici să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

32. Evaluând elementele sesizării, pentru a stabili dacă se verifică îndeplinirea simultană a tuturor condițiilor care permit declanșarea mecanismului de unificare a practicii judiciare, se constată că doar patru dintre cele cinci cerințe anterior enunțate sunt întrunite.

33. Concret, sunt îndeplinite aspectele de admisibilitate legate de titularul sesizării, stadiul soluționării pricinii în care sesizarea a fost promovată, cea referitoare la relația de dependență dintre chestiunea de drept ce se cere a fi lămurită și rezolvarea pe fond a litigiului, precum și cea referitoare la nestatuarea anterioară de către instanța supremă în cadrul unui mecanism de unificare a practicii asupra chestiunii de drept ce face obiectul sesizării.

34. Astfel, Tribunalul Arad a fost legal investit cu soluționarea apelurilor declarate împotriva unei hotărâri prin care s-a admis o cerere privitoare la moștenire — dezbatere succesorală judiciară — la care s-a alăturat, între alte capete de cerere (raport al donațiilor, reducere de liberalități excesive etc.), și o cerere de partaj judiciar, soluționată în primă instanță de judecătoria, în temeiul normei de competență reglementată de art. 94 pct. 1 lit. j) din Codul de procedură civilă, dată fiind împrejurarea că cererea de partaj judiciar este cererea în realizare dedusă judecății în cauza respectivă.

Ca atare, având în vedere dispozițiile art. 995 alin. (3) din Codul de procedură civilă, potrivit cărora hotărârea de partaj este supusă numai apelului, rezultă că Tribunalul Arad, investit fiind cu soluționarea apelurilor declarate de ambele părți împotriva sentinței pronunțate de Judecătoria Arad, va soluționa cauza în ultimă instanță.

35. Se constată, de asemenea, că este îndeplinită și condiția de admisibilitate referitoare la caracterul esențial al chestiunii de drept, în sensul că instanța de trimitere a justificat aptitudinea acesteia de a conduce la rezolvarea pe fond a cauzei, iar legătura dintre chestiunea de drept a cărei dezlegare se solicită și rezolvarea litigiului rezultă din observarea motivelor de apel invocate de către apelanta-pârâtă care, între altele, contestă cotele succesoriale stabilite de prima instanță în favoarea părților.

Problemele de drept în discuție vizează modalitatea de imputare a rezervelor succesoriale ale moștenitorilor defunctului (soție supraviețuitoare — legatar universal și moștenitor rezervatar — și, respectiv, descendentul defunctului, necomun cu soția supraviețuitoare — moștenitor rezervatar), în speță nefiind vorba despre mai mult de un descendent necomun, în sensul conținutului întrebării prealabile formulate de instanța de trimitere, determinarea cotității disponibile ordinare și a cotității disponibile speciale pe care o culege soțul supraviețuitor instituit legatar universal, regimul juridic al diferenței dintre cele două cotități și, în final, stabilirea cotelor succesoriale ale acestor succesibili din moștenirea supusă dezbaterii judiciare.

36. Noutatea chestiunii de drept, cerință de admisibilitate distinctă, nu este însă îndeplinită și, de altfel, nici cea subsecventă (stabilită pe cale jurisprudențială de Înalta Curte în cadrul competenței sale privind acest mecanism de unificare a practicii judiciare), a gradului de dificultate a acesteia, de natură a conduce la antrenarea mecanismului de unificare reprezentat de sesizarea instanței supreme în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile.

37. Analiza conținutului art. 519 din Codul de procedură civilă relevă că noutatea chestiunii de drept ce face obiectul trimiterii preliminare reprezintă o condiție distinctă de aceea a nepronunțării anterioare a Înaltei Curți de Casație și Justiție asupra respectivei chestiuni de drept ori de cea a inexistenței unui recurs în interesul legii aflat în curs de soluționare cu privire la acea problemă de drept.

38. În absența unei definiții legale a noțiunii de „noutate”, verificarea acestei condiții ține de exercitarea atributului de apreciere a completului investit cu soluționarea unei astfel de sesizări, așa cum instanța supremă a decis în mod constant în jurisprudența sa (a se vedea, în acest sens, *Decizia nr. 1 din 17 februarie 2014, Decizia nr. 3 din 14 aprilie 2014, Decizia nr. 6 din 23 iunie 2014, Decizia nr. 13 din 8 iunie 2015, Decizia nr. 14 din 8 iunie 2015*).

39. S-a statuat deja că cerința noutății este îndeplinită atunci când problema de drept își are izvorul în reglementări recent intrate în vigoare, iar instanțele încă nu au dat acesteia o anumită interpretare și aplicare la nivel jurisprudențial, de o anumită întindere sau consistență.

Totodată, cerința noutății ar putea fi reținută ca îndeplinită în cazul în care s-ar impune anumite clarificări, într-un context legislativ nou, a unei norme mai vechi (ipoteza așa-zisei reevaluări a interpretării normei).

În egală măsură, noutatea se poate raporta și la o normă mai veche, dar a cărei aplicare frecventă a devenit actuală mult ulterior intrării ei în vigoare (a se vedea *Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție — Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept nr. 10 din 20 octombrie 2014*).

40. În acești parametri de evaluare a cerinței noutății chestiunii de drept se impune a observa că instituirea unei cotități disponibile speciale a soțului supraviețuitor în concurs cu alți descendenți decât cei comuni, prin art. 1.090 din noul Cod civil adoptat prin Legea nr. 287/2009, în vigoare de la 1 octombrie 2011, nu este în sine o reglementare nouă, întrucât soluția reprezintă o reluare a dispozițiilor art. 939 din Codul civil

de la 1864, însă nu o reeditare fidelă a acestei norme, ci cu adăugarea unor necesare clarificări și prin valorificarea doctrinei și a jurisprudenței dezvoltate în aplicarea acesteia.

41. Astfel, art. 939 din Codul civil anterior prevedea că: „Bărbatul sau femeia care, având copii dintr-alt maritagi, va trece în al doilea sau subsecvent maritagi nu va putea dăruii soțului din urmă decât o parte egală cu partea legitimă a copilului ce a luat mai puțin și fără ca, nici într-un caz, donațiunea să treacă peste cuartul bunurilor.”

42. Preocuparea pentru protecția descendenților dintr-o căsătorie anterioară a defunctului împotriva liberalităților exagerate pe care părintele lor le-ar face în favoarea soțului dintr-o căsătorie ulterioară își are originea în dreptul roman, fiind regăsită ulterior și în vechiul drept francez (edictul cancelarului Michel de l'Hopital din anul 1558 sau Edictul celei de-a doua căsătorii). Dispoziția legală cuprinsă în acest edict a fost preluată, cu unele modificări, de art. 1.098 din Codul civil francez și, mai apoi, împrumutată de legiuitorul român, prin art. 939 din Codul civil din 1864, text mai sus citat (a se vedea Dan Chirică, *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*, Editura C.H. Beck, București, 2014, pag. 404, Francisc Deak, Romeo Popescu, *Tratat de drept succesoral*, ediția a III-a, 2014, Editura Universul Juridic, vol. II, pag. 276 și 277).

43. Împrejurarea că reglementarea cuprinsă în alin. (1) al art. 1.090 din noul Cod civil ar fi una nouă, diferită de cea din art. 939 a Codului civil din 1864, este doar aparentă, decurgând din terminologia uzitată de legiuitor, specifică epocilor istorice diferite în care cele două texte au fost redactate. Chiar dacă art. 939 din vechea reglementare făcea referire la descendenții dintr-o altă căsătorie a defunctului, textul era deopotrivă aplicabil atât copiilor din afara căsătoriei, cât și celor adoptați, încă din anul 1954, ca urmare a intrării în vigoare a Codului familiei.

44. Este adevărat că, în aplicarea acestui text de lege, în lipsa normelor de aplicare a Legii nr. 319/1944, au existat, în jurisprudență și doctrină, destule controverse cu privire la imputarea rezervei succesoriale a soțului supraviețuitor, considerându-se că aceasta se impută fie asupra întregii moșteniri, fie asupra cotității disponibile ordinare.

45. Aceste dispute doctrinare și jurisprudențiale și-au pierdut însă relevanța juridică, în condițiile în care noul Cod civil stabilește explicit întinderea rezervei succesoriale a fiecărui moștenitor rezervatar, prin dispozițiile art. 1.088 din Codul civil, ca fiind jumătate din cota succesorală care, în absența liberalităților sau dezmoștenirilor, i s-ar fi cuvenit ca moștenitor legal.

46. Pe de altă parte, legea nouă, spre deosebire de Codul civil anterior, reglementează în mod expres noțiunea de rezervă succesorală, în art. 1.086, ca fiind partea din bunurile moștenirii la care moștenitorii rezervatari au dreptul în virtutea legii, chiar împotriva voinței defunctului, manifestată prin liberalități ori dezmoșteniri, ceea ce dezleagă fără echivoc chestiunea imputării tuturor rezervelor succesoriale asupra întregii mase succesoriale.

47. În consecință, solicitarea instanței de trimitere în sensul de a se stabili cum se determină rezerva succesorală, cotitatea disponibilă specială și cota succesorală a soțului supraviețuitor instituit legatar universal, în condițiile în care vine la moștenire cu alți descendenți ai defunctului decât cei comuni (în speță fiind vorba despre un singur descendent, iar nu mai mulți), vizează, în realitate, o cerere de reevaluare a controverselor existente sub imperiul vechii reglementări, cu ignorarea normelor clare, explicite și lămuritoare din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, în special cele de la art. 1.086, 1.088, 1.089 și 1.090.

48. Or, aceste noi reglementări au pus capăt disputelor juridice anterioare fie prin adoptarea unor norme cu un conținut clar, lămuritor și nesusceptibil de mai multe interpretări

(neargumentate, de altfel, de către instanța de trimitere), fie prin aceea că legiuitorul a optat pentru o altă soluție legislativă decât cea propusă — în tăcerea legii — pe cale doctrinară și valorificată jurisprudențial sub imperiul Codului civil de la 1864, anume cu privire la distribuirea diferenței din succesiune ce rămâne după deducerea sumei dintre rezervele succesoriale ale moștenitorilor rezervatari (rezerva succesorală totală) și cotitatea disponibilă specială culeasă de soțul supraviețuitor în temeiul legatului universal, atunci când vine în concurs cu un alt/altii descendent/descendenți decât cei comuni — art. 1.090 alin. (2) din Codul civil.

Astfel, soluția Codului civil actual este în sensul că această diferență va fi culeasă de către descendenți, în condițiile în care, anterior, o parte importantă a doctrinei și jurisprudenței dezvoltate în aplicarea Codului civil de la 1864 a promovat soluția distribuirii acestei diferențe între moștenitorii legali, după regulile devoluțiunii legale (în sfârșit, și în prezent există opinii izolate în sensul „supraviețuirii” soluției doctrinare și jurisprudențiale corespunzătoare vechiului Cod civil, întemeiate pe ideea de încălcare flagrantă a voinței exheredării indirecte a descendenților de către *de cuius* prin instituirea ca legatar universal a soțului din căsătoria subsecventă — în acest sens, a se vedea Noul Cod civil, Comentariu pe articole, ediția 2, 2015, Editura C. H. Beck — Fl. A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinescu și I. Macovei — coordonatori, fila 1191).

49. Conform unei jurisprudențe constante a Înaltei Curți de Casație și Justiție, caracterul de noutate se pierde pe măsură ce chestiunea de drept a primit o dezlegare din partea instanțelor, în urma unei interpretări adecvate, în timp ce opiniile jurisprudențiale izolate sau cele pur subiective nu pot constitui temei declanșator al mecanismului pronunțării unei hotărâri prealabile.

50. În acest context, din examenul jurisprudențial efectuat se poate constata că nu numai că problema de drept ce face obiectul prezentei sesizări a mai fost anterior dedusă judecătii instanțelor naționale, ci și împrejurarea că s-a conturat o practică judiciară unitară în legătură cu chestiunea de drept ce se cere a fi lămurită, în lumina normelor din noul Cod civil.

51. Astfel, ca urmare a consultării curților de apel din țară, acestea au înaintat instanței supreme copii ale următoarelor hotărâri judecătorești: Sentința nr. 86 din 31 ianuarie 2014 a Judecătoriei Sinaia, rămasă definitivă prin Decizia nr. 324 din 21 mai 2014 a Tribunalului Prahova, Sentința nr. 11.721 din 11 octombrie 2016 a Judecătoriei Sectorului 2 București, Sentința nr. 4.496 din 4 iunie 2018 a Judecătoriei Sectorului 5 București, Sentința nr. 946 din 18 iunie 2015 a Judecătoriei Făgăraș, definitivă prin Decizia nr. 409 din 4 martie 2016 a Tribunalului Brașov, Sentința nr. 429 din 11 iunie 2014 a Judecătoriei Huși. În plus, instanța care a formulat sesizarea a anexat, la rândul său, copia Sentinței nr. 1.405 din 29 septembrie 2014 a Judecătoriei Arad, precum și copia Sentinței nr. 916 din 12 februarie 2016 a Judecătoriei Arad.

52. Din conținutul hotărârilor judecătorești sus-menționate rezultă că, investite cu o cerere de reducere a liberalităților excesive în limitele cotității disponibile speciale prevăzute de art. 1.090 din Codul civil, în ipoteza exheredării indirecte totale a unicului descendent dintr-o căsătorie anterioară a defunctului, atunci când soțul supraviețuitor, instituit legatar universal, vine în concurs la moștenire cu un singur copil, instanțele au aplicat și interpretat în mod unitar normele legale incidente.

53. În esență, aplicând același raționament juridic, au procedat, mai întâi, la determinarea cuantumului cotității disponibile ordinare, de 1/2 din moștenire, reținând că rezerva globală rezultă din adiționarea rezervei soțului supraviețuitor cu cea a descendentului necomun, dintr-o căsătorie anterioară a defunctului (1/8+3/8). Ulterior, au calculat cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor, constatând că, atâta vreme cât

descendentul necomun nu poate primi mai puțin decât rezerva sa de 3/8 din moștenire, înseamnă că partea din moștenire reprezentând cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor se va raporta la limita maximă, fixă, de 1/4 din moștenire. Cu privire la regimul juridic al diferenței dintre cele două cotități disponibile, față de conținutul explicit al prevederilor alineatului 2 al art. 1.090 din Codul civil, instanțele au apreciat, în mod unanim, că defunctul putea dispune de această diferență în favoarea oricui, cu excepția soțului supraviețuitor, și că, în măsura în care nu a dispus de această diferență de 1/4 din moștenire, ea va reveni descendentului. În final, au constatat că soțului supraviețuitor i se cuvine o cotă de 3/8 din moștenire (1/8 rezerva, la care se adaugă cotitatea disponibilă specială de 1/4), iar copilului o cotă de 5/8 din moștenire (3/8 rezerva plus 1/4 diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară și cotitatea disponibilă specială).

54. Față de cele mai sus arătate rezultă nu numai faptul că problema de drept, pe măsură ce a primit o dezlegare din partea instanțelor, și-a pierdut caracterul de noutate, ci, mai ales, împrejurarea că aceasta nu este una reală, dificilă, atâta vreme cât nu a generat interpretări diferite, contradictorii și, pe cale de consecință, nici practică judiciară neunitară.

55. Așadar, procedând la analiza condiției dificultății chestiunii de drept cu a cărei rezolvare de principiu Înalta Curte de Casație și Justiție a fost sesizată, subsecventă cerinței noutății, se apreciază că aceasta nu este îndeplinită.

56. Totodată, se reține că jurisprudența Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a statuat că, deși textul de lege (art. 519 din Codul de procedură civilă) nu conține o definiție a acestei noțiuni, totuși, pentru a fi vorba de o problemă de drept reală, trebuie ca norma de drept disputată să fie îndoielnică, imperfectă (lacunară) sau neclară. Chestiunea de drept supusă dezbaterii trebuie să fie una veritabilă, legată de posibilitatea de a interpreta diferit un text de lege, fie din cauză că acest text este incomplet, fie că nu este corelat cu alte dispoziții legale, fie pentru că se pune problema că nu ar mai fi în vigoare (Decizia nr. 16 din 23 mai 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 779 din 5 octombrie 2016).

57. Astfel cum s-a arătat, chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită trebuie să fie una specifică și să pună în dezbatere, în principiu, o normă de drept punctuală, o anumită dispoziție legală sau concluzia ce poate rezulta din coroborarea mai multor texte de lege, iar nu un întreg act normativ și, cu atât mai puțin, norme care nu mai sunt în vigoare.

58. De asemenea, problema de drept, pentru a fi considerată una reală, trebuie să privească posibilitatea interpretării diferite sau contradictorii a unui text de lege, a unei reguli cutumiare neclare, incomplete ori, după caz, incerte sau incidența unor principii generale al căror conținut sau sferă de aplicare sunt discutabile.

59. Or, așa cum s-a reținut, instituția juridică a cotității disponibile speciale a soțului supraviețuitor, astfel cum a fost integrată în prevederile noului Cod civil, întinderea rezervei și, corelativ, a cotității disponibile speciale atunci când soțul supraviețuitor, instituit legatar universal, vine în concurs cu un singur descendent (doar al defunctului), nu a suscitată dificultăți de interpretare, din moment ce s-a cristalizat o practică judiciară unitară în această materie.

60. De altfel, opiniile exprimate în doctrină sunt împărțite numai în ceea ce privește utilitatea acestei reglementări, nu și relativ la criteriile de stabilire a cotității disponibile speciale, atunci când defunctul lasă un descendent necomun cu soțul supraviețuitor și îl gratifică pe soțul supraviețuitor cu un legatar universal. Astfel, unii autori apreciază că acest text de lege este „vetust și nedrept”, în contradicție cu logica, cu art. 14 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și cu alte texte ale noului Cod civil — cu referire la art. 964 alin. (2) din Codul

civil — a se vedea D. Chirică, cit. supra, pag. 405—407. Alți autori, dimpotrivă, constată că această regulă este utilă, scopul acesteia fiind ocrotirea descendenților lui *de cuius* împotriva influențelor și presiunilor pe care soțul din ultima căsătorie ar putea să le exercite asupra părintelui unui/unor copii care nu sunt și ai săi (a se vedea, în acest sens, Francisc Deak, Romeo Popescu, cit. supra, pag. 278, C. Macovei/Dobrilă, *Noul Cod civil — Comentariu pe articole*, pag. 1.119). În schimb, atunci când analizează modul de aplicare a acestei instituții juridice la ipoteza în discuție, toți autorii mai sus citați adoptă același raționament și ajung la aceeași concluzie, identică cu cea relevată de jurisprudență și prezentată în precedentele considerente.

61. Prin dispozițiile art. 521 alin. (1) din Codul de procedură civilă se stabilesc, în mod explicit, limitele de competență ale completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, circumscrise „numai” la problema „supusă dezlegării”. Așadar, acesta nu poate proceda la lămurirea altei probleme de drept, independent de noutatea sau dificultatea acesteia, dacă respectiva chestiune nu face obiectul sesizării și, implicit, al cauzei în care se formulează sesizarea.

62. Mecanismul de unificare a practicii judiciare, prevăzut de art. 519 din Codul de procedură civilă, nu poate fi valorificat atâta vreme cât legiuitorul a instituit anumite condiții restrictive și cumulative de admisibilitate, iar una dintre acestea nu este îndeplinită.

Pentru aceste considerente, în temeiul art. 521 cu referire la art. 519 din Codul de procedură civilă,

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

În numele legii

DECIDE:

Respinge ca inadmisibilă sesizarea privind pronunțarea unei hotărâri prealabile formulată de Tribunalul Arad — Secția I civilă, în Dosarul nr. 13.325/55/2016, cu privire la următoarea chestiune de drept: „Cum se determină rezerva succesorală, cotitatea disponibilă specială și cota succesorală a soțului supraviețuitor instituit legatar universal, în condițiile în care vine la moștenire în concurs cu alți descendenți ai defunctului decât cei comuni, prin raportare la prevederile art. 972, art. 1.055, art. 1.074, art. 1.086, art. 1.087, art. 1.088, art. 1.089 și art. 1.090 din noul Cod civil?”.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 521 alin. (3) din Codul de procedură civilă.

Pronunțată în ședință publică astăzi, 14 ianuarie 2019.

PREȘEDINTELE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

IULIA CRISTINA TARCEA

Magistrat-asistent,
Ileana Peligrad

★

RECTIFICĂRI

În anexa la Ordinul președintelui Autorității Naționale de Reglementare în Domeniul Energiei nr. 11/2019 pentru aprobarea Metodologiei de stabilire a tarifelor reglementate și a prețurilor aplicate de furnizorii de ultimă instanță clienților finali, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 96 din 6 februarie 2019, se fac următoarele rectificări:

- la art. 20, în loc de: „... valoarea $P_{SUob,i...}$ ” se va citi: „... valoarea $P_{SUop,i...}$ ”;
- la art. 21, în loc de: „... valorile $P_{SUob,i...}$ ” se va citi: „... valorile $P_{SUop,i...}$ ”;
- la art. 22, în loc de: „ FUI_{ob} și $FUI_{ob...}$ ” se va citi: „ FUI_{ob} și $FUI_{op...}$ ”;
- la art. 25, în loc de: „... valoarea $P_{SUob,i}$ pentru fiecare $FUI_{ob...}$ ” se va citi: „... valoarea $P_{SUop,i}$ pentru fiecare $FUI_{op...}$ ” și în loc de: „... și le comunică $FUI_{ob...}$ ” se va citi: „...și le comunică $FUI_{op...}$ ”.

EDITOR: PARLAMENTUL ROMÂNIEI — CAMERA DEPUTAȚILOR

„Monitorul Oficial” R.A., Str. Parcului nr. 65, sectorul 1, București; C.I.F. RO427282,
IBAN: RO55RNCB0082006711100001 Banca Comercială Română — S.A. — Sucursala „Unirea” București
și IBAN: RO12TREZ7005069XXX000531 Direcția de Trezorerie și Contabilitate Publică a Municipiului București
(alocat numai persoanelor juridice bugetare)
Tel. 021.318.51.29/150, fax 021.318.51.15, e-mail: marketing@ramo.ro, internet: www.monitoruloficial.ro
Adresa pentru publicitate: Centrul pentru relații cu publicul, București, șos. Panduri nr. 1,
bloc P33, parter, sectorul 5, tel. 021.401.00.73, fax 021.401.00.71 și 021.401.00.72
Tiparul: „Monitorul Oficial” R.A.

